

Πληροφορίες: Φανή Προβή, Αντωνία Παυλή

Αθήνα: 27.05.2022

Αρ. Πρωτ.: 779

ΠΡΟΣ: κα Π. Αδάμ-Βελένη, Προϊσταμένη Γενικής Διεύθυνσης
Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

ΚΟΙΝ: «Πίνακας Αποδεκτών»

ΘΕΜΑ: «Δράση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ. για την υποστήριξη του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες»

Αξιότιμη κυρία Αδάμ-Βελένη,

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) - που αποτελεί την τριτοβάθμια κοινωνική και συνδικαλιστική οργάνωση των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους στη χώρα και επίσημα αναγνωρισμένο δια του ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) Κοινωνικό Εταίρο της ελληνικής Πολιτείας σε ζητήματα αναπηρίας - στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», υλοποιεί το Έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας»¹, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την Ελλάδα. Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η παραγωγή έγκυρης πληροφόρησης, τεκμηρίωσης και επιστημονικής γνώσης για τα θέματα της αναπηρίας στην Ελλάδα και η συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικών που

¹ Εφεξής «Παρατηρητήριο»

θα εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

Το Παρατηρητήριο, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD),² που η Ελλάδα κύρωσε με το ν. 4074/2012 και δεσμεύεται να εφαρμόσει τις απαιτήσεις που αυτή περιλαμβάνει, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη δράση ΠΕ9, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων της Σύμβασης, τον Σεπτέμβριο του 2019 η Επιτροπή προέβη σε εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους, κατά τη διάρκεια του οποίου εξετάστηκε κατά πόσο το ελληνικό κράτος έχει εναρμονιστεί με τις διατάξεις της Σύμβασης. Απόρροια αυτού του εποικοδομητικού διαλόγου ήταν η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων³ της Επιτροπής προς την Ελλάδα, μέσω των οποίων επισημαίνονταν τα σημεία εκείνα στα οποία η ελληνική Πολιτεία όφειλε να εργαστεί περαιτέρω, στο πλαίσιο τήρησης των δεσμεύσεων που απορρέουν από την κύρωση της Σύμβασης. Η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων σε συνδυασμό με τους διαρκείς αγώνες για την ικανοποίηση των πάγιων αιτημάτων του αναπηρικού κινήματος, οδήγησαν το 2020 στην υιοθέτηση του πρώτου *Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* (εφεξής ΕΣΔ)⁴, που, παρά τις όποιες αδυναμίες του, αποτελεί έναν οδικό χάρτη για την άρση των εμποδίων και της

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPair3wEJzoMtZPRlsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkIKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGr9iV9ip4N2>. Επίσης, η Ε.Σ.Α.με.Α., με δική της πρωτοβουλία, μετέφρασε τις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής στην [ελληνική γλώσσα](#) αλλά και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read) για την περαιτέρω διάχυση τους στην ελληνική κοινωνία.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

διάκρισης που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς ζωής με περισσότερο συστηματικό τρόπο.

Αξιοποιώντας το υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας και την πολυετή εμπειρία που η Ε.Σ.Α.μεΑ. και το «Παρατηρητήριο» διαθέτουν στα ζητήματα αναπηρίας, η δράση μας έχει σκοπό να συνδράμει την Πολιτεία και τα επιμέρους σημεία αναφοράς στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημείων Αναφοράς των Υπουργείων, η δράση στοχεύει να συνδράμει στη βέλτιστη υλοποίηση των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, μέσω:

- Της εξειδίκευσης της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου αναφοράς.
- Της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου σας υπό το πρίσμα της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας.
- Του προσδιορισμού των κενών και των προκλήσεων που απορρέουν από τον υφιστάμενο πολιτικό σχεδιασμό και την έως σήμερα πορεία υλοποίησης του ΕΣΔ και των τομεακών σχεδίων δράσης του Υπουργείου αναφοράς.
- Της διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων και συστάσεων, καθώς και της διάθεσης συνοδευτικού υλικού και πληροφόρησης που μπορεί να φανούν χρήσιμα και να διευκολύνουν την υλοποίηση του έργου του Επιμέρους Σημείου Αναφοράς του εκάστοτε Υπουργείου.

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων της χώρας, όπως αυτές απορρέουν από το εθνικό και ευρωπαϊκό/διεθνές πλαίσιο για την αναπηρία⁵, στο παρόν κείμενο, επικεντρωνόμαστε στα ζητήματα που άπτονται της αρμοδιότητας του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και

⁵ Οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο είναι οι ακόλουθες: Η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (ν. 4074/2012), οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο (ν. 4488/2017), ο [Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε.](#), ο [Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων](#), η [Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030](#), το Κανονιστικό Πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ), η [Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη](#).

αφορούν στο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία πρόσβασης και συμμετοχής στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την ψυχαγωγία.

Μέσω αυτής της επικοινωνίας με το υπουργείο σας, έκτος των άλλων ευελπιστούμε να εγκαινιάσουμε έναν σταθερό δίαυλο επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ της Ε.Σ.Α.μεΑ. και του Επιμέρους Σημείου Αναφοράς στο Υπουργείο Πολιτισμού.

Συνοπτική περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης

Η σημασία της συμμετοχής στον πολιτισμό είναι καταλυτική, όχι μόνο για τα ίδια τα άτομα, ως μοχλός ατομικής εξέλιξης και κοινωνικής ένταξης, αλλά και για το σύνολο της κοινωνίας, ως παράγοντας που προσδιορίζει την ποιότητα της δημοκρατίας και την κοινωνική συνοχή. Τα άτομα με αναπηρία, ωστόσο, αντιμετωπίζουν χρόνιους φραγμούς και εμπόδια, με αποτέλεσμα να στερούνται του δικαιώματος ισότιμης συμμετοχής στα αγαθά του πολιτισμού, της ψυχαγωγίας, του ελεύθερου χρόνου και του αθλητισμού.⁶

Τα τελευταία διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα (2015) σχετικά με τα επίπεδα συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό και την ψυχαγωγία, έρχονται να επιβεβαιώσουν αυτήν την ανησυχία. Τα ευρήματα που παρουσιάζονται στο 4ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης του Παρατηρητηρίου “Συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες”⁷ είναι απογοητευτικά, και αποδεικνύουν την ισχυρή αρνητική συσχέτιση της αναπηρίας με τους δείκτες πολιτιστικής συμμετοχής.

Χαρακτηριστικά ευρήματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

- Το 70% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία 16-64 ετών δεν είχε καμία καλλιτεχνική ενασχόληση (hobby) τους τελευταίους 12 μήνες (έτος

⁶ Για μια πιο αναλυτική παρουσίαση βλ. σσ. 19 του Συνοδευτικού Αρχείου.

⁷ 4^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: «Συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες», Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρία, ΕΣΑμεΑ, σ.10. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5fa153/565/5fa15356591df29096960.docx>

αναφοράς το 2015). Το αντίστοιχο ποσοστό στα άτομα δίχως αναπηρία είναι 40%.

- Μόνο το 5,4% του πληθυσμού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία έχουν επισκεφτεί κάποιο αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο, έστω και μια φορά τους τελευταίους δώδεκα μήνες, έναντι του 20,1% των ατόμων χωρίς αναπηρία.
- Ζωντανές παραστάσεις (θεατρικές, μουσικές κ.α.) έχει παρακολουθήσει το 11,5% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και το 40% των ατόμων χωρίς κανέναν περιορισμό δραστηριότητας.
- Ιδιαίτερα μικρό, της τάξεως του 7%, είναι το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που έχει παρακολουθήσει ζωντανή αθλητική εκδήλωση, όταν στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία, το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 32,1%.
- Παρομοίως, μόνο το 7,7% του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία έχουν παρακολουθήσει κινηματογράφο, ενώ στα άτομα χωρίς αναπηρία το ποσοστό συμμετοχής ανέρχεται στο 40%.⁸

Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να μετέχουν ενεργά και να συνδιαμορφώνουν τον πολιτισμό, ως δημιουργοί/παραγωγοί πολιτιστικών αγαθών, εκπληρώνεται σε πολύ χαμηλότερο βαθμό, καθώς μέχρι πρόσφατα υπήρχαν και σημαντικοί θεσμικοί φραγμοί. Για παράδειγμα, μόλις το 2017, καταργήθηκε ο όρος της «αρτιμέλειας» ως προϋπόθεση εισαγωγής στις ανώτερες δραματικές σχολές της χώρας.⁹

Παρά τα θετικά βήματα που γίνονται το τελευταίο διάστημα, φαίνεται ότι εκλείπει μια ενιαία στρατηγική που να εξασφαλίζει την προώθηση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία στην ισότιμη και πλήρη πρόσβαση στον πολιτισμό. Βασικό στοιχείο αυτής της στρατηγικής οφείλει να είναι η **οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας** σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον πολιτισμό, σε αντιδιαστολή με την όποια αποσπασματική προσπάθεια παρατηρείται έως σήμερα. Αυτή η έλλειψη συνολικής προσέγγισης

⁸ Ο.π.

⁹ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση 2020, σ.132. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

ήταν εμφανής όλα τα προηγούμενα χρόνια, στον τρόπο που εντάσσονταν ή δεν εντάσσονταν η διάσταση της αναπηρίας στα χρηματοδοτικά εργαλεία του Υπουργείου Πολιτισμού.

Υψίστης σημασίας είναι η εισαγωγή της έννοιας της συμμετοχής στον πολιτισμό για τα άτομα με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα (είτε στα γενικά σχολεία, είτε στις σχολικές μονάδες ειδικής εκπαίδευσης) και η εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τα πολιτιστικά αγαθά και την καλλιτεχνική δημιουργία. Η ποιότητα της παιδείας και τα ερεθίσματα που λαμβάνουν τα παιδιά με αναπηρία και χωρίς αναπηρία στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και η ενεργός εμπλοκή τους σε πολιτισμικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη μετέπειτα στάση και αντίληψή τους απέναντι στο συγκεκριμένο θέμα.

Το ζήτημα της προσβασιμότητας, παραμένει σημαντικό εμπόδιο της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, την ψυχαγωγία και τον αθλητισμό. Τα περισσότερα θέατρα και κινηματογράφοι, σημαντικός αριθμός μουσείων και αθλητικών εγκαταστάσεων, δεν είναι προσβάσιμα στα άτομα με κινητικές αναπηρίες που κάνουν χρήση αμαξιδίου. Επιπλέον, δεν παρέχεται υποτιτλισμός ή ταυτόχρονη μετάδοση στη νοηματική γλώσσα για τους κωφούς ή η δυνατότητα αφής ή επιλογή ανάγνωσης σε γραφή Braille για όσους έχουν προβλήματα όρασης.

Αντίστοιχα ζητήματα παρατηρούνται και στις βιβλιοθήκες όπου η προσβασιμότητα αφορά τόσο στο φυσικό περιβάλλον, όσο και στο πνευματικό υλικό, ενώ δεν υπάρχουν στατιστικά δεδομένα σε σχέση με τη δυνατότητα χρήσης τους από άτομα με αναπηρίες, γεγονός που θα παρείχε μια πιο ξεκάθαρη εικόνα σε σχέση με την κατεύθυνση των μέτρων και πολιτικών που χρειάζεται να ληφθούν.

Πέρα από όσα έχουν ήδη αναφερθεί, δεν πρέπει να παραβλέπουμε και τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν τα ζητήματα στάσεων και συμπεριφορών, ειδικότερα στους χώρους πολιτισμού, που συνδέονται άρρηκτα με τη δημιουργία φιλόξενων και συμπεριληπτικών περιβαλλόντων όπου **«όλοι οι επισκέπτες θα αισθάνονται**

ευπρόσδεκτοι»¹⁰, ζητήματα δηλαδή που σχετίζονται πρωτίστως με την κατάλληλη επιμόρφωση του προσωπικού.

Νομικές και Πολιτικές Δεσμεύσεις

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα, οι οποίες αφορούν:

- στην εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η εκπόνηση του οποίου ολοκληρώθηκε το 2020.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού για το έτος 2021.

Το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δεσμεύσεων προς την χώρα έχει απεικονιστεί στον Πίνακα που ακολουθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη) συσχετίζονται με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (δεύτερη στήλη), ενώ στην τρίτη στήλη του πίνακα αποτυπώνεται η αντιστοιχία τους με το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, όπως αυτό έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Πολιτισμού
-----------------------------	--	---

¹⁰ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας ΕΣΑμεΑ, Κείμενα Πολιτικής, Πολιτισμός για Όλους: Διασφαλίζοντας την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτισμική ζωή, σ. 11. Διαθέσιμο στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5f8/6ce/oc4/5f86ceoc48184229355950.pdf>

Λήψη μέτρων με σκοπό την παροχή και προώθηση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων εγκαταστάσεων αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων για την εγγύηση ίσης πρόσβασης και συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία και ειδικά των παιδιών με αναπηρία.	Στόχος 10: Παιδιά με Αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας Υποστόχος 6: Απλουστεύουμε τις διαδικασίες πιστοποίησης για την παροχή Κάρτας Πολιτισμού και θεσπίζουμε ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα Άτομα με Αναπηρία και τις οικογένειές τους Στόχος 25: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό Υποστόχος 1: Φυσικά και αντιληπτικά προσβάσιμος πολιτισμός για όλους Υποστόχος 3: Άρση άλλων εμποδίων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή Υποστόχος 5: Προωθούμε δράσεις για την εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία	Στόχος 3.1: Προώθηση μέτρων ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής στον πολιτισμό για τις κατηγορίες πολιτών και ιδιαίτερα τις ευάλωτες και τα άτομα με αναπηρία Στόχος 3.2: Προγράμματα ανάπτυξης/διεύρυνσης κοινού στον πολιτισμό, κοινωνικής ένταξης και πολυπολιτισμικότητας Στόχος 3.2 (τομέας αθλητισμού): Αξιοποίηση αθλητικών εγκαταστάσεων
--	--	--

	Υποστόχος 8: Εξασφαλίζουμε απρόσκοπτη φυσική προσβασιμότητα στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία Υποστόχος 9: Δημιουργούμε εργαλεία για την ανάπτυξη του αθλητισμού ατόμων με αναπηρία	
Υιοθέτηση μέτρων που διασφαλίζουν την αποτελεσματική υλοποίηση σε εθνικό επίπεδο της Συνθήκης του Μαρρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο.	Στόχος 25: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό Υποστόχος 3: Άρση άλλων εμποδίων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή	Στόχος 3.1: Προώθηση μέτρων ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής στον πολιτισμό για τις κατηγορίες πολιτών και ιδιαίτερα τις ευάλωτες και τα άτομα με αναπηρία

Αξιολογώντας την πορεία υλοποίησης των δεσμεύσεων

Η ενσωμάτωση των περισσότερων Συστάσεων της Επιτροπής που αφορούν στο δικαίωμα συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την ψυχαγωγία στους Στόχους του ΕΣΔ, αποτελεί θετική εξέλιξη. Ωστόσο, η υλοποίησή τους, φαίνεται ότι παρουσιάζει ήδη καθυστερήσεις με βάση τα τιθέμενα στο ΕΣΔ χρονοδιαγράμματα.

Θετικό σημείο στην πορεία υλοποίησης αποτελεί η ολοκλήρωση της λειτουργίας του ανελκυστήρα για την εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης και ο σχεδιασμός προσβάσιμων διαδρομών, στα πλαίσια του Υποστόχου 25.1 «Φυσικά και αντιληπτικά προσβάσιμος πολιτισμός για όλους».

Επίσης, σε πρόγραμμα του ΕΣΠΑ έχει ενταχθεί έργο που αφορά στο Ελληνικό σύστημα αναγνώρισης και πιστοποίησης μουσείων, στο οποίο θα συμπεριληφθεί η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, το γεγονός ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του προγράμματος πιστοποίησης μουσείων είναι ακόμα προαιρετικός στο ελληνικό σύστημα αποτελεί πρόβλημα, καθώς τελικά, η υιοθέτηση της πιστοποίησης επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια κάθε φορέα.¹¹

Αναφορικά με τον Υποστόχο 25.3 «Άρση άλλων εμποδίων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή», η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2017/1564¹² και η τροποποίηση της οδηγίας 2001/29/EK¹³ καταρρίπτουν ένα σημαντικό εμπόδιο που σχετίζονταν με το νομικό πλαίσιο σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία, το οποίο λειτουργούσε αποτρεπτικά στο να μπορούν τα άτομα με προβλήματα όρασης να απολαμβάνουν το δικαίωμά τους στην πρόσβαση πολιτισμικού υλικού. Επιπλέον, η ψήφιση του ν. 4708/2020 (Κέντρο Πολιτισμού και Δημιουργίας ΑΚΡΟΠΟΛ) αποτέλεσε την πρώτη ειδική μνεία στα άτομα με αναπηρία στην εθνική νομοθεσία σε νόμο ίδρυσης φορέα πολιτισμού.

Ωστόσο, η έλλειψη σαφούς πλαισίου για την αξιοποίηση της νέας νομοθεσίας και η «μετάφρασή» της σε συγκεκριμένες δράσεις με σαφές χρονοδιάγραμμα, αποτελεί

¹¹ Για μια πιο αναλυτική παρουσίαση των ζητημάτων της Δράσης 25.1 βλ. σσ. 27-30 του Συνοδευτικού Αρχείου.

¹² Ευρωπαϊκή Οδηγία 2017/1564 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων προστατευόμενων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων.

¹³ Τροποποίηση της οδηγίας 2001/29/EK για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας

σημείο προβληματισμού, καθώς λείπει τόσο από το ΕΣΔ, όσο και από το Ετήσιο Σχέδιο του Υπουργείου.

Στα θετικά σημεία των προβλέψεων του υποστόχου συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι η καθολική προσβασιμότητα και η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία τίθενται πλέον ως βασικό κριτήριο αξιολόγησης **στο σύνολο των προσκλήσεων για τη λήψη επιχορηγήσεων** από το Υπουργείο.

Σχετικά με τους Υποστόχους 25.4 «Άρση των πολλαπλών διακρίσεων λόγου φύλου και αναπηρίας», 25.5 «Προωθούμε δράσεις για την εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία» και 25.6 «Ενθαρρύνουμε την ενεργή ενασχόληση με τη σύγχρονη καλλιτεχνική έκφραση, διευκολύνουμε την πρόσβαση στην πληροφόρηση για καλλιτεχνικές δράσεις και συνέργειες, καθώς και τη χρηματοδότηση», στα θετικά σημεία συγκαταλέγεται η σαφής αναφορά στα άτομα και παιδιά με αναπηρία ως ενός εκ των βασικών κριτηρίων αξιολόγησης των προτάσεων επιχορήγησης και το ύψος του ποσού που δόθηκε σε επιχορηγήσεις κατά τη διάρκεια του έτους 2021, όπως αναφέρεται στην «Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία».

Ωστόσο, προκειμένου ο στόχος να ευθυγραμμιστεί πλήρως με τις διατάξεις της Σύμβασης και με το χρονοδιάγραμμα του ΕΣΔ, θα πρέπει οι **δράσεις υλοποίησής του να αποσαφηνιστούν** και οι **πολιτικές** που θα ληφθούν να είναι **σταθερά επαναλαμβανόμενες** ώστε να ενισχύουν τη συμμετοχή και την ισότιμη πρόσβαση, γεγονός που δεν αποτυπώνεται ξεκάθαρα ούτε στις δράσεις του ΕΣΔ, ούτε στις αντίστοιχες του Ετήσιου Σχεδίου του Υπουργείου.

Τέλος, αναφορικά με τον Υποστόχο 9 «Δημιουργία εργαλείων για την ανάπτυξη του αθλητισμού ατόμων με αναπηρία», παρά το γεγονός ότι έτος υλοποίησής του είναι το 2021, οι περισσότερες από τις δράσεις που τον απαρτίζουν δεν έχουν μέχρι σήμερα ολοκληρωθεί.

Αναφορικά με τον στόχο της προσβασιμότητας των αθλητικών εγκαταστάσεων ο οποίος αποτελεί άμεση προτεραιότητα για τους αθλητές και τους θεατές με αναπηρία, με θετικό πρόσημο κρίνεται το γεγονός ότι η εξασφάλιση της προσβασιμότητας τίθεται πλέον ως υποχρεωτική προϋπόθεση για την έγκριση νέων έργων που χρηματοδοτεί η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

Σε σχέση με τις νομοθετικές ρυθμίσεις, θετικά κρίνεται η τροποποίηση του Ν.2725/1999 από τον Ν.4809/2021 με την αντικατάσταση του ακρωνύμιου «ΑμεΑ», που χαρακτηρίζει ως «ουδέτερο» ένα σύνολο ατόμων, με το δόκιμο «άτομα με αναπηρία».

Παρά την ευθυγράμμιση των στόχων του ΕΣΔ με τις Παρατηρήσεις της Επιτροπής, οι προβλεπόμενες δράσεις είναι αρκετά γενικές, μη μετρήσιμες, ενώ δεν προβλέπονται με σαφήνεια η ύπαρξη και λειτουργία ομάδων εργασίας, οι γνωμοδοτήσεις ειδικών για τα απαιτούμενα έργα και η διαβούλευση με την Ε.Σ.Α.μεΑ. Η συγκεκριμένη ανεπάρκεια αποτυπώνεται και στο Ετήσιο Σχέδιο Δράσης, όπου παρατηρείται έλλειψη σαφών χρονοδιαγραμμάτων, γεγονός που δυσχεραίνει σημαντικά τη δυνατότητά μας να αποτυπώσουμε την υλοποίηση των διαφόρων στόχων του Υπουργείου.

Ειδικές Συστάσεις

Οι πολιτικές που αφορούν στα άτομα με αναπηρία στον τομέα του πολιτισμού και του αθλητισμού είναι αναγκαίο να ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το νέο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του σχεδιασμό το σύνολο των Άρθρων της Σύμβασης, και ειδικότερα τις απαιτήσεις το άρθρο 30 της Σύμβασης, την Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα το άρθρο 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία», καθώς και την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030¹⁴ και ειδικότερα την παράγραφο 5.5 «Βελτίωση της πρόσβασης στην τέχνη και τον πολιτισμό, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο, τον αθλητισμό και τον τουρισμό».

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην πλήρη και ισότιμη συμμετοχή τους στον πολιτισμό, είτε ως

¹⁴ Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου, βλ. σσ. 7-15, του Συνοδευτικού Αρχείου.

αποδέκτες των πολιτιστικών αγαθών, είτε ως εργαζόμενοι στον πολιτιστικό τομέα, είτε ως δημιουργοί και καλλιτέχνες.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, όπως έχει αποτυπωθεί περισσότερο αναλυτικά στο Συνοδευτικό Αρχείο αυτής της Επιστολής, στα πεδία του πολιτισμού, της ψυχαγωγίας και του αθλητισμού, καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η Ε.Σ.Α.με.Α. και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

- Την προώθηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την κοινωνική ζωή, ώστε να αποτελέσει οριζόντια προτεραιότητα σε όλα τα προγράμματα και δράσεις του Υπουργείου που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό.
- Την ενίσχυση της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής εκπαίδευσης στα γενικά και ειδικά σχολεία, κυρίως στον τομέα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να καλλιεργηθεί η έννοια της συμμετοχής, της συμπερίληψης και της συνύπαρξης και συνεργασίας ατόμων με ή χωρίς αναπηρία στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή, και ταυτοχρόνως να αναχαιτιστεί ο αποκλεισμός των παιδιών με αναπηρία από την πολιτισμική εκπαίδευση. Προς την κατεύθυνση αυτή χρειάζεται ένα συγκεκριμένο και σαφώς καθορισμένο πλάνο δράσεων. Βάσει της Έκθεσης Υλοποίησης δεν έχει δοθεί η απαραίτητη έμφαση, παρά την ύπαρξη της πρόθεσης στους στόχους τους ΕΣΔ.
- Την υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων που προωθούν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στα πολιτιστικά δρώμενα και εφαρμογή μέτρων για την υποστήριξη του δημιουργικού, καλλιτεχνικού και διανοητικού δυναμικού των ατόμων με αναπηρία. Τα προγράμματα αυτά χρειάζεται να πραγματοποιούνται σε συστηματική βάση και να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος της ζωής, ιδιαίτερα στις τοπικές κοινωνίες. Σημαντική ως προς αυτό είναι η θέσπιση πρόσθετων κινήτρων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε δράσεις πολιτισμού.
- Την επιτάχυνση των δράσεων που εξασφαλίζουν την ανεμπόδιστη πρόσβαση στους χώρους πολιτισμού.
- Την επέκταση των δράσεων προσβασιμότητας με τη δημιουργία τμημάτων αφής (σε μουσεία κ.λπ.). Ήδη η Ε.Σ.Α.με.Α. έχει δρομολογήσει σχετική συνεργασία με την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών με διττό στόχο αφενός

την βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στον πολιτιστικό πλούτο και αφετέρου την εξοικείωση των νέων καλλιτεχνών με τη συμπεριληπτική διάσταση της τέχνης.

- Την αντίστοιχη μέριμνα χρειάζεται να δοθεί στο πολιτιστικό - εκπαιδευτικό υλικό και στις πολιτιστικές υπηρεσίες, φυσικές και ηλεκτρονικές με σκοπό κανέναν πολίτη να μην αποκλείεται από την απόλαυση και άσκηση του δικαιώματός του τόσο κατά την επίσκεψη ενός χώρου, όσο και αναφορικά με την πληροφόρησή του.
- Τη θέσπιση της υποχρεωτικότητας αναφορικά με την πιστοποίηση των μουσείων για τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία.
- Τη συνεχής προβολή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία μέσα από τους χώρους πολιτισμού και αθλητισμού με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων που αναπαράγονται καθημερινά εις βάρος τους, συμβάλλοντας στη δημιουργία μια πιο συνεκτικής και δημοκρατικής κοινωνίας.
- Την ενίσχυση της υποστήριξης των επαγγελματιών αθλητών με αναπηρία. Με δεδομένη και την πρόσφατη επιτυχία της παραολυμπιακής ομάδας τους Παραολυμπιακούς Αγώνες του Τόκιο, γίνεται αντιληπτή η σημασία της υποστήριξης του αθλητισμού των ατόμων με αναπηρία, παρέχοντας αθλητική προετοιμασία στους αθλητές με αναπηρία ίδιας ποιότητας με εκείνη των άλλων συμμετεχόντων.
- Την προώθηση της ενεργούς πρόσβασης και συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στις αθλητικές δραστηριότητες στην κοινότητα και ενίσχυση των αθλητικών αναπηρικών φορέων, όχι μόνο εθνικού, αλλά και τοπικού ή περιφερειακού επιπέδου. Η ύπαρξη προσβάσιμων εγκαταστάσεων στο πλαίσιο της κοινότητας, με την ταυτόχρονη ενίσχυση της έννοιας της συμμετοχής στο σχολικό περιβάλλον μπορούν να υποστηρίξουν τη αθλητική συμμετοχή των παιδιών και ατόμων με αναπηρία μέσω δράσεων που ενισχύουν την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, τη σύνδεσή τους με μια ομάδα και την προαγωγή της καλής τους υγείας.
- Τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των αθλητικών υποδομών και υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρία, με όποια ιδιότητα και αν αυτά συμμετέχουν στις αθλητικές δραστηριότητες (θεατές/επισκέπτες, αθλητές, δημοσιογράφοι, εργαζόμενοι κλ.π), καθώς και των σχετικών συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας.

- Την ενσωμάτωση της Κάρτας Πολιτισμού και της Κάρτας Φιλάθλου, που ακόμα δεν έχουν εκδοθεί, στην Κάρτα Αναπηρίας, η έκδοση της οποίας αποτελεί άμεσο στόχο της Κυβέρνησης, με τη συνεργασία των εμπλεκόμενων Υπουργείων με την Ε.Σ.Α.μεΑ.

Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στη χρήση **της γλώσσας**, και ειδικότερα στην ορολογία που χρησιμοποιείται στον επίσημο δημόσιο λόγο για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού, των κρατικών φορέων καθώς και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην πολύχρονη επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αυτή καθ' αυτή αποτελεί κύριο διαμορφωτή της κουλτούρας και των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία πρέπει να είναι **συμπεριληπτική** (inclusive language), καθώς **δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του**, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τον γραπτό και προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία. Ως «Παρατηρητήριο» εργαζόμαστε συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, παραθέτουμε στο

Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής (**Παράρτημα II**)¹⁵ τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσίευσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων, προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην ορθή/βέλτιστη εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Στην επίτευξη αυτού του σκοπού μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της Ε.Σ.Α.με.Α. (IN- Ε.Σ.Α.με.Α.), το οποίο κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό για την παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στα ζητήματα της αναπηρίας.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,¹⁶ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής **η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, προκειμένου αυτά να συμμετέχουν** τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος, και ιδιαίτερα με **την τριτοβάθμια οργάνωσή τους, την Ε.Σ.Α.με.Α.**, μπορεί να διασφαλιστεί η συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

¹⁵ Βλ. **Παράρτημα II**, σσ. 55-57, του Συνοδευτικού αρχείου.

¹⁶ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkGid%2fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2pjFYzWLBuovA%2bBr7QovZhbuyqzjDNoplweYI46WXrJl6aB3Mx4y%2ffspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iK1p>

Κλείνοντας, θα θέλαμε να επισημαίνουμε ότι επιδίωξη της Ε.Σ.Α.μεΑ. και του «Παρατηρητηρίου» είναι η σταθερή συνεργασία με το Υπουργείο σας προκειμένου να συμβάλλουμε στο μέγιστο των δυνατοτήτων μας, στην ορθή υλοποίηση των προτεινόμενων μέτρων και πολιτικών, **με γνώμονα πάντα την ανεμπόδιστη άσκηση και απόλαυση των δικαιωμάτων των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που εκπροσωπούμε.**

Με εκτίμηση

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

Ι. Βαρδακαστάνης

Β. Κούτσιανος

Πίνακας Αποδεκτών:

- κ. Γ. Γεραπετρίτη, Υπουργό Επικρατείας
- κα. Στ. Μενδώνη, Υπουργό Πολιτισμού
- κ. Ε. Αυγενάκης, Υφυπουργός Αθλητισμού
- κ. Ν. Γιατρομανωλάκης, Υφυπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού

Συνημμένα:

- Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022) - Συμμετοχή στον Πολιτισμό, στον Αθλητισμό και την Ψυχαγωγία (Συνοδευτικό Αρχείο)

Προσβάσιμο αρχείο Microsoft Word (*.docx)

Το παρόν αρχείο ελέγχθηκε με το εργαλείο **Microsoft Accessibility Checker** και δε βρέθηκαν θέματα προσβασιμότητας. Τα άτομα με αναπηρία δε θα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωσή του.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Σ.Α.μεΑ.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

Εισαγωγή: Η Δράση ΠΕ9 του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ.	4
Ο Οδικός Χάρτης	4
Μεθοδολογία Υλοποίησης	4
Η δομή και το Περιεχόμενο του Οδικού Χάρτη	5
1 Το Νέο Πλαίσιο για την Αναπηρία.....	7
1.1 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD) .	7
1.2 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)	8
1.3 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)	11
1.4 Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε.	12
1.5 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων	13
1.6 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»	13
1.7 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	14
2 Οι Συστάσεις Προς τη Χώρα Από την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	16
Άρθρο 30: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό	16
Γενικές αρχές και υποχρεώσεις (άρθρα 1-4)	17
3 Συμμετοχή στον Πολιτισμό, τον Αθλητισμό και την Ψυχαγωγία.....	19
3.1 Συμμετοχή σε ίση βάση στην πολιτισμική ζωή	19
3.3 Στάσεις και συμπεριφορές	22
4 Στρατηγικές Δεσμεύσεις, Πολιτικές και Δράσεις της Ελληνικής Πολιτείας στο Πεδίο Αρμοδιοτήτων του Υπουργείου για την Υλοποίηση της Σύμβασης....	24
4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία ..	26
6. Απλουστεύουμε τις διαδικασίες πιστοποίησης για την παροχή Κάρτας Πολιτισμού και θεσπίζουμε ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα Άτομα με Αναπηρία και τις οικογένειές τους.....	26
4.2 Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Πολιτισμού 2021	37

4.3	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Πολιτισμού 2021 (τομέας Αθλητισμού).....	38
4.4	Νομοθετικές Εξελίξεις μετά τις συστάσεις της Επιτροπής.....	39
5	Προτάσεις Πολιτικής.....	41
5.1	Ειδικές Συστάσεις.....	45
5.2	Οριζόντιες Συστάσεις.....	47
	Παράρτημα Ι: Αναλυτική Παρουσίαση των Άρθρων 3ο (Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό) και 9 (Προσβασιμότητα)	50
	Παράρτημα ΙΙ: Συμπεριληπτική Γλώσσα για την Αναπηρία.....	54

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΡΑΣΗ ΠΕ9 ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Σ.Α.ΜΕΑ.

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ., λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη **δράση ΠΕ9**, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Σκοπός της δράσης είναι να συνδράμει την πολιτεία στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω της εξειδίκευσης της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, στα πεδία αρμοδιοτήτων των κεντρικών και επιμέρους σημείων αναφοράς.

Ο ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Βασική εκροή της δράσης αποτελεί το ανά χείρας κείμενο, που επιχειρεί να αποτελέσει έναν περιεκτικό Οδικό Χάρτη με συστάσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις για την ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής¹ και των απαιτήσεων της Σύμβασης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του κάθε ωφελούμενου (Υπουργείο ή Περιφέρειας).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η γενική μεθοδολογική προσέγγιση για την εκπόνηση του «Οδικού Χάρτη» στη δράση αυτή, συνοψίζεται ως **«ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming)**. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει της οποίας: τα δικαιώματα, οι ανάγκες και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται, ως αναπόσπαστο κομμάτι, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων (σε όλους τους πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς), έτσι που τα άτομα με αναπηρία να ωφελούνται εξίσου, και να επιτυγχάνεται η ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Η γενική αυτή προσέγγιση εξειδικεύεται σε τρεις διακριτές και αλληλοξαρτώμενες κατευθύνσεις.

¹ Οι τελικές παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στην [αγγλική γλώσσα](#) αλλά και στην [ελληνική γλώσσα](#) όπως μεταφράστηκαν ύστερα από πρωτοβουλία της Ε.Σ.Α.μεΑ. και του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της.

- 1) Οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, νομοθεσία, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα.
- 2) Θέσπιση και εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων ανά τομέα αρμοδιότητας με στόχο την άρση των εμποδίων και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία.
- 3) Ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στο επίπεδο λειτουργίας του φορέα/οργανισμού (οργανωτικά και διοικητικά θέματα, κατανόηση της δικαιωματικής προσέγγισης από τη διοίκηση και το προσωπικό κ.α.)

Η μεθοδολογία υλοποίησης της δράσης περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές έρευνας, όπως:

- έρευνα γραφείου,
- επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης ανά τομέα,
- επικοινωνία και λήψη ανατροφοδότησης από τα αρμόδια σημεία αναφοράς.

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

- **Στην πρώτη ενότητα** αποτυπώνεται το γενικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και πιο ειδικά στα πεδία αρμοδιοτήτων του Υπουργείου σας. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας αποτελούν οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας όπως αυτές απορρέουν: από την Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)², τον ν. 4488/2017, το κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030», την Agenda 2030 και άλλες Συμβάσεις και κανονισμούς της ΕΕ αναφορικά με το πεδίο ενδιαφέροντος του Υπουργείου.
- **Στη δεύτερη ενότητα** παρουσιάζονται οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2019)³ προς τη χώρα μας αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης και ποια σημεία είναι

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Εφεξής «Επιτροπή των Η.Ε.»

εκείνα στα οποία πρέπει να δοθεί βαρύτητα/προτεραιότητα την επόμενη περίοδο.

- **Η τρίτη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά την υφιστάμενη κατάσταση αναφορικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, επισημαίνοντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία. Η ενότητα, αποτυπώνει αφενός τις θετικές εξελίξεις και ρυθμίσεις που αφορούν τα πλαίσια άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και αφετέρου αναδεικνύει τα εμμένοντα εμπόδια και τις προκλήσεις που ανακύπτουν σε επίπεδο πολιτικού σχεδιασμού.
- **Η τέταρτη ενότητα** αποτυπώνει και αξιολογεί τις στρατηγικές δεσμεύσεις, τις πολιτικές και τις δράσεις της ελληνικής πολιτείας κατά την τρέχουσα περίοδο αναφορικά με την υλοποίηση των Συστάσεων της Επιτροπής στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου. Ειδικότερα εξετάζεται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία⁴ καθώς και τομεακές στρατηγικές και σχέδια δράσης.
- **Η πέμπτη ενότητα** καταλήγει σε προτάσεις πολιτικής καθώς και σε οριζόντιες και στοχευμένες παρεμβάσεις για την υλοποίηση των συστάσεων, λαμβάνοντας υπόψη τα κενά και τις ελλείψεις σε επίπεδο δεσμεύσεων και δράσεων του Υπουργείου, όπως αποτυπώνονται στην ενότητα 4.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

1 ΤΟ ΝΕΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.1 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)

Η σημασία και ο αντίκτυπος της Σύμβασης, που κυρώθηκε από την ελληνική πολιτεία με τον νόμο 4074/2012, στην πολιτική για την αναπηρία είναι καθοριστική. Η Σύμβαση αποτέλεσε τη θεσμική αποτύπωση της μεταστροφής παραδείγματος στα ζητήματα της αναπηρίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την παρωχημένη ιατρικοκεντρική και φιλανθρωπική αντίληψη, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Η Σύμβαση, αφενός αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρία ως ενεργά υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες, αφετέρου δεσμεύει τα κράτη να άρουν όλα τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ώστε να διασφαλίσουν και να προάγουν την πλήρη άσκηση αυτών των δικαιωμάτων, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η Σύμβαση, πέραν του ότι επαναδιατυπώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες υπό την οπτική των ατόμων με αναπηρία, διαφέρει επίσης από άλλες Συμβάσεις δικαιωμάτων ως προς το ότι αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην εθνική εφαρμογή και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής της από τα Κράτη-Μέλη.

Το άρθρο 3ο της Σύμβασης αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να συμμετέχουν σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή και ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουν όλα εκείνα τα κατάλληλα μέτρα ώστε τα άτομα με αναπηρία να απολαμβάνουν την πρόσβασή τους:

- στο πολιτιστικό υλικό,
- σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο, πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές,
- σε τόπους πολιτιστικών παραστάσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας).

Μέσω κατάλληλων μέτρων που λαμβάνονται από τα συμβαλλόμενα κράτη, παρέχεται στα άτομα με αναπηρία η δυνατότητα να αναπτύξουν και να αξιοποιήσουν το δημιουργικό, καλλιτεχνικό και διανοητικό δυναμικό τους συμβάλλοντας τόσο στην ατομική τους ενίσχυση, όσο και σε αυτήν της ίδιας της κοινωνίας μέσω της συμβολής τους στην κατάρριψη των στερεοτυπικών αντιλήψεων και την προαγωγή της έννοιας της συμπερίληψης.

Το άρθρο 3ο ορίζει ότι χρήζουν ρύθμισης οι νόμοι περί πνευματικής ιδιοκτησίας, ώστε να μην αποτελούν εμπόδιο και λόγο διάκρισης των ατόμων με αναπηρία σε σχέση με την πρόσβασή τους σε πολιτιστικό υλικό. Επιπλέον αναγνωρίζει το

δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην αναγνώριση και υποστήριξη της πολιτιστικής και γλωσσικής τους ταυτότητας και την αναγνώριση και συμπερίληψη της νοηματικής γλώσσας. Τέλος, αναγνωρίζει την ανάγκη θέσπισης μέτρων ώστε τα άτομα με αναπηρία να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και να έχουν πρόσβαση σε όλους τους χώρους πολιτισμού και αθλητισμού (βλ. **Παράρτημα Ι**).⁵

Επικουρικά προς το άρθρο 3ο λειτουργεί **το άρθρο 9** της Σύμβασης που αφορά στην προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία με στόχο την εξάλειψη των εμποδίων και κωλυμάτων προσβασιμότητας των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών τόσο του δημόσιου, όσο και του ιδιωτικού τομέα. Προβλέπεται η κατάρτιση σε ζητήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και η εφαρμογή του συστήματος Braille και των λοιπών ευανάγνωστων και κατανοητών μορφών κειμένου πληροφοριακού υλικού και η παροχή ζωντανής βοήθειας με οδηγούς, αναγνώστες και επαγγελματίες διερμηνείς της νοηματικής γλώσσας. (βλ. **Παράρτημα Ι**).⁶

1.2 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)

Στη χώρα μας, με το Δ' μέρος του ν. 4488/2017 εξειδικεύονται οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εθνική εφαρμογή της Σύμβασης.

Κατευθυντήριες διατάξεις:

Σύμφωνα με το άρθρο 61 του νόμου, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, και ειδικότερα υποχρεούται:

- Να αφαιρεί εμπόδια κάθε είδους.
- Να τηρεί τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητάς τους.
- Να παρέχει, όπου απαιτείται, εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων και ρυθμίσεων.
- Να απέχει από πρακτικές, κριτήρια και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.

⁵ Βλ. **Παράρτημα Ι**, σσ. 51-54 για μια σύντομη ανάλυση του Άρθρου 3ο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.

⁶ Ο. π.

- Να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων στον τομέα της αρμοδιότητάς/δραστηριότητάς τους.

Ειδικότερα, **τα διοικητικά όργανα και οι αρχές**, σύμφωνα με το **άρθρο 62,7** απαιτείται να εντάσσουν τη διάσταση της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα της αρμοδιότητάς τους με στόχο την εξάλειψη, αποκατάσταση και αποτροπή ανισοτήτων μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.

Για το σκοπό αυτό:

- Υποβάλλουν εκθέσεις στα οικεία σημεία αναφοράς του άρθρου 71 σχετικά με τις δράσεις, τα μέτρα και τα προγράμματα που υιοθετούν για την επίτευξη της ισότητας των ατόμων με αναπηρία.
- Υιοθετούν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας.
- Συλλέγουν και τηρούν επιμέρους στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία ως προς τους τομείς ευθύνης τους.

Με το άρθρο 63 θεσμοθετείται η υποχρέωση των διοικητικών οργάνων και αρχών να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού διοικητικών προϊόντων, περιβαλλόντων και υπηρεσιών καθώς και να παρέχουν εύλογες προσαρμογές.

Με το άρθρο 64, τα διοικητικά όργανα και οι αρχές υποχρεούνται να μεριμνήσουν για την πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (σε συνήθειες αλλά και έκτακτες συνθήκες)

Με το άρθρο 65 ορίζεται η υποχρέωση των διοικητικών αρχών να παρέχουν στα συναλλασσόμενα άτομα με αναπηρία προσβάσιμα μέσα και τρόπους επικοινωνίας. Επιπροσθέτως αναγνωρίζεται η ελληνική νοηματική γλώσσα ως ισότιμη με την ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή Braille ως ο τρόπος γραφής των τυφλών Ελλήνων πολιτών.

Με το άρθρο 68 επίσης, θεσμοθετείται η **ανάλυση συνεπειών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία κατά την νομοπαραγωγική διαδικασία**,

⁷ Με κοινή απόφαση των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών κατόπιν συνεργασίας με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης εξειδικεύονται οι υπόχρεοι φορείς, οι διαδικασίες υλοποίησης καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

καθώς και η υποχρέωση του ελληνικού στατιστικού συστήματος για παραγωγή επίσημων στατιστικών για τα άτομα με αναπηρία, σε διαβούλευση με το Παρατηρητήριο θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Σε ότι αφορά το πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το **άρθρο 66** «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ατόμων με αναπηρία»⁸ στην παράγραφο 2 ορίζει ότι:

2. Προς το σκοπό της [...] κατάρτισης δικαστικών λειτουργών [...] σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία [...] η Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών [...] μεριμν[ά] για τη συμπερίληψη στα προγράμματα σπουδών και στα επιμορφωτικά τους σεμινάρια εκπαιδευτικών ενοτήτων που αφορούν στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση. Με αποφάσεις των οικείων Υπουργών, σε συνεργασία με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, ρυθμίζονται οι επιμέρους θεματικές ενότητες, το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών ενοτήτων, καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα.

Οι οργανωτικές διατάξεις του ν.4488 προβλέπουν ότι:

Ο Υπουργός Επικρατείας, αρμόδιος για τη συνοχή του κυβερνητικού έργου, ορίζεται ως Συντονιστικός Μηχανισμός σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης (άρθρο 69).

Η Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ορίζεται ως Κεντρικό Σημείο Αναφοράς για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της Σύμβασης (άρθρο 70).

Τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης (άρθρο 71) καθορίζονται σε επίπεδο υπουργείων, περιφερειών και δήμων. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Υπουργείων, με απόφαση των οικείων Υπουργών, ορίζεται σε κάθε Υπουργείο ο Γενικός ή Διοικητικός Γραμματέας ως Σημείο Αναφοράς ή με απόφαση του Γενικού ή Διοικητικού

⁸ Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε ότι παρά το γεγονός ότι στον τίτλο του άρθρου υπάρχει το ακρωνύμιο «ΑμεΑ» ώστε να αναφερθεί στα άτομα με αναπηρία επιλέξαμε να το αντικαταστήσουμε με το «άτομα με αναπηρία».

Γραμματέα οι αρμοδιότητες του Σημείου Αναφοράς μπορεί να μεταβιβασθούν σε οργανική μονάδα επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης, Διεύθυνσης ή Τμήματος.

Βάσει του νόμου, οι αρμοδιότητες των Σημείων Αναφοράς αφορούν την παρακολούθηση υλοποίησης των υιοθετούμενων κατ' εφαρμογή της Σύμβασης δημόσιων πολιτικών στα οικεία Υπουργεία και στους εποπτευόμενους από αυτά φορείς, την προώθηση στο Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 7ο, προτάσεων και νομοθετικών ρυθμίσεων βέλτιστης εφαρμογής της Σύμβασης, τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων προόδου και την προώθηση δημόσιας διαβούλευσης για τα ως άνω θέματα.

Με το **άρθρο 72** θεσμοθετείται το **πλαίσιο για την προαγωγή της Σύμβασης** που αποτελείται από τον **Συνήγορο του Πολίτη** ο οποίος **υποχρεούται να τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)** ως **ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών**.

1.3 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα στάδια εφαρμογής των ΕΔΕΤ, αποσκοπεί στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην **προώθηση της ισότητας** μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, καθώς και στην **καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλής, εθνότητας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού**, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), του άρθρου 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία**.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το **Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021⁹** για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το

⁹ Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EL>

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων», προβλέπονται τα ακόλουθα:

α) στην **παρ. 3 του άρθρου 9 «Οριζόντιες αρχές»**, αναφέρεται ότι **«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού κατά την προετοιμασία, υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων, καθώς και κατά την υποβολή των σχετικών εκθέσεων. Ειδικότερα, η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των προγραμμάτων»**,

β) στην **παρ. 1 του άρθρου 73 «Επιλογή πράξεων από τη Διαχειριστική Αρχή»**, αναφέρεται ότι **«Για την επιλογή των πράξεων, η διαχειριστική αρχή καταρτίζει και εφαρμόζει κριτήρια και διαδικασίες που δεν εισάγουν διακρίσεις, είναι διαφανή, εξασφαλίζουν την πρόσβαση από άτομα με αναπηρίες, διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων, και λαμβάνουν υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 11 και το άρθρο 191 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ.»**.

Επιπρόσθετα, **τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία**, και ειδικότερα η **προσβασιμότητα**, ενισχύονται περαιτέρω με τη συμπερίληψη στον ως άνω Κανονισμό ειδικού οριζόντιου αναγκαίου πρόσφορου όρου (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού) για την «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/EK του Συμβουλίου».

1.4 Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε.¹⁰

Η διακήρυξη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., που τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαιώνει, λαμβάνοντας υπόψη τις αρμοδιότητες και τις δράσεις της ΕΕ, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας, τα δικαιώματα που προκύπτουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές

¹⁰ Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33501&from=EL>

διεθνείς υποχρεώσεις των χωρών της ΕΕ, τη σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ. Ειδικότερα, το άρθρο 26 του Χάρτη, εστιάζει στην ένταξη των ατόμων με αναπηρία τονίζοντας ότι αυτά πρέπει να επωφελοούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

Αν και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., δεν υπάρχει ειδική αναφορά στο δικαίωμα στον πολιτισμό και τον αθλητισμό, ωστόσο, όπως γίνεται αντιληπτό, η κοινωνική ένταξη και η συμμετοχή στον κοινοτικό βίο των ατόμων με αναπηρία επιτυγχάνεται ολοκληρωμένα μέσα από τη συμμετοχή τους σε πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες.

1.5 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Το 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακήρυξαν τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων ως την «πυξίδα» για το σχεδιασμό των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών. Συγκεκριμένα, η Αρχή 17 «Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία» προβλέπει ότι:

τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα σε εισοδηματική στήριξη που διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση, υπηρεσίες που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία και εργασιακό περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.¹¹

1.6 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»¹²

Σε συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020 που έθεσε τις βάσεις για την άρση των εμποδίων και των αποκλίσεων που βιώνουν 87 εκ.

¹¹ Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι διαθέσιμος στο: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el

¹² Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 είναι διαθέσιμη στα ελληνικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την άνοιξη του 2021 τη νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030. Η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία προτείνει την ανάληψη συντονισμένων δράσεων τόσο σε εθνικό, όσο και σε ενωσιακό επίπεδο, με την ΕΕ είτε να μοιράζεται την αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη της ΕΕ, είτε να έχει υποστηρικτικό ρόλο, ώστε να γίνει περαιτέρω άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία.

Το δικαίωμα της ισότιμης πρόσβασης στον πολιτισμό, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό για τα άτομα με αναπηρία τονίζεται και στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία, και πιο συγκεκριμένα στην ενότητα 5 «Ίση πρόσβαση και μη διάκριση». Για την Επιτροπή, οι προσβάσιμες και χωρίς αποκλεισμούς δραστηριότητες τέχνης και πολιτισμού, αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητισμού είναι ουσιαστικής σημασίας για την πλήρη συμμετοχή όλων των ευρωπαίων πολιτών -με ή και χωρίς αναπηρία- στην κοινωνία αφού μέσω αυτών ενισχύεται η ευεξία τους όπως και τους παρέχεται η ευκαιρία να αναπτύσσουν και να αξιοποιούν το δυναμικό τους. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή δηλώνει την πρόθεσή της να ενισχύσει τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις προαναφερθείσες δραστηριότητες όπως και να καταστήσει την πολιτιστική κληρονομιά και κάθε μορφή τέχνης, προσβάσιμη και χωρίς αποκλεισμούς για τα άτομα με αναπηρία. Εκτός από τα ζητήματα πρόσβασης και προσβασιμότητας στον πολιτισμό και τον αθλητισμό, η Επιτροπή προτίθεται να εξετάσει τα στερεότυπα που σχετίζονται με την αναπηρία και αν ο τρόπος με την οποίο αναπαράγονται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τις κινηματογραφικές ταινίες ή/και τις διαφημίσεις είναι σε αρμονία με την Οδηγία περί οπτικοακουστικών μέσων σύμφωνα με την οποία πρέπει να υπάρχει σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να μην εισάγουν ή προωθούν διακρίσεις όπως αυτή της αναπηρίας.¹³ Τέλος, η Επιτροπή καλεί τα κράτη-μέλη να προωθούν και ενθαρρύνουν τις **καλλιτεχνικές δημιουργίες των ατόμων με αναπηρία** όπως και να ευαισθητοποιήσουν την κοινωνία σχετικά με τις δεξιότητες των καλλιτεχνών με αναπηρίας μέσα από την προβολή των δημιουργιών τους σε εκθέσεις, παραστάσεις κ.λπ.

1.7 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη¹⁴

Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας έχει δεσμευτεί η χώρα μας, προάγει μεταξύ άλλων τον καθολικό σεβασμό των

¹³ Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808: Οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων.

¹⁴ Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι διαθέσιμη στο: <https://unric.org/el/17-στοχοι-βιωσιμησ-αναπτυξης/>

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της μη διάκρισης. Η Ατζέντα 2030 δεσμεύεται ότι θα ενισχύσει τα ευάλωτα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

Ο τομέας του πολιτισμού συμπεριλαμβάνεται έμμεσα, στους στόχους της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη ανάπτυξη. Στα πλαίσια του στόχου 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες - Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς» περιλαμβάνεται ο υποστόχος **11.4 «Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς».**

Επιπλέον, στα πλαίσια του Στόχου 4 «Ποιοτική Εκπαίδευση - Διασφαλίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση προάγοντας τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση» περιλαμβάνεται ο υποστόχος 4.7 «Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και **μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη**».

2 ΟΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Τον Σεπτέμβριο του 2019, για πρώτη φορά στην ιστορία, η Ελλάδα εξετάστηκε από την Επιτροπή των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, σε μια εφ' όλης της ύλης δημόσια ακρόαση, στην έδρα των Η.Ε. στη Γενεύη, σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους προς τα άτομα με αναπηρία, όπως αυτές απορρέουν από τη Σύμβαση που κύρωσε η χώρα μας με το ν. 4074/2012.

Σε όλη τη διαδικασία της εξέτασης η Ε.Σ.Α.μεΑ. ήταν παρούσα, καταδεικνύοντας την πραγματικότητα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Η Ε.Σ.Α.μεΑ. συμμετείχε ενεργά και σε όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες, ενώ στις 26 Ιουλίου 2019 κατέθεσε την ολοκληρωμένη Εναλλακτική Έκθεση της (Alternative Report) στην Επιτροπή των Η.Ε.

Η Επιτροπή υιοθέτησε τις Τελικές Παρατηρήσεις προς τη χώρα κατά την 506^η συνεδρίασή της, που έγινε στις 18 Σεπτεμβρίου 2019, τις οποίες η Ε.Σ.Α.μεΑ. με δική της πρωτοβουλία μετέφρασε στην ελληνική γλώσσα και ως κείμενο εύκολο για ανάγνωση (easy-to-read).¹⁵

Σχετικά με την πρόοδο της χώρας ως προς την προοδευτική υλοποίηση του Άρθρου 30, η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της για τα εξής:

Άρθρο 30: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό¹⁶

44. Η Επιτροπή ανησυχεί ότι τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν εμπόδια για να συμμετάσχουν στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό σε ίση βάση με τους άλλους, λόγω, μεταξύ άλλων, της περιορισμένης πρόσβασης σε πολιτισμικό υλικό και δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές, σε πολιτιστικές παραστάσεις και υπηρεσίες, αθλητικές δραστηριότητες, μνημεία και αξιοθέατα εθνικής πολιτισμικής σημασίας.

¹⁵ Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της Ε.Σ.Α.μεΑ. στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

¹⁶ Βλ. **Παράρτημα Ι**, σσ. 51-54 για μια σύντομη ανάλυση του Άρθρου 30 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.

45. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να παρέχει και να προωθήσει συμπεριληπτικές και προσβάσιμες εγκαταστάσεις αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων, εγγυώντας έτσι την ίση πρόσβαση και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, και ειδικά των παιδιών με αναπηρία. Παροτρύνει, επίσης, την υιοθέτηση όλων των απαιτούμενων μέτρων που θα διασφαλίζουν την αποτελεσματική υλοποίηση σε εθνικό επίπεδο της σχετικής νομοθεσίας της ΕΕ που θεσπίστηκε μετά την κύρωση της Συνθήκης του Μαρρακές για τη Διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο.

Όπως παρατηρείται, η Επιτροπή των Η.Ε. στις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των Η.Ε. για το Άρθρο 30, δίνει έμφαση στην άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στη συμμετοχή τους στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό εξαιτίας της περιορισμένης πρόσβασης σε αυτά, συστήνοντας στο ελληνικό κράτος να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την παροχή και προώθηση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων εγκαταστάσεων αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων προκειμένου να εξασφαλίζεται η ίση πρόσβαση και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και κυρίως των παιδιών με αναπηρία. Επιπρόσθετα, παροτρύνει την υιοθέτηση όλων των απαιτούμενων μέτρων, όπως την κύρωση της Συνθήκης του Μαρακκές, για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των τυφλών ατόμων, των ατόμων με μειωμένη όραση ή των ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο στα δημοσιευμένα έργα.

Επίσης, η Επιτροπή στις Τελικές Παρατηρήσεις της σχετικά με τις Γενικές Αρχές και Υποχρεώσεις (Άρθρα 1-4) του κράτους ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης σημειώνει ότι:

Γενικές αρχές και υποχρεώσεις (άρθρα 1-4)

1. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την έλλειψη στη νομοθεσία του συμβαλλόμενου Κράτους μιας εναρμονισμένης προσέγγισης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και ότι **το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου του μηχανισμού αξιολόγησης της αναπηρίας, εξακολουθεί να περιλαμβάνει στοιχεία που συνδέονται με το ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας και εμπεριέχει υποτιμητική γλώσσα για τα άτομα με αναπηρία.** Η Επιτροπή, επίσης, ανησυχεί για την

έλλειψη μιας συνεκτικής και μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης.

2. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία:

[...]

(γ) Να εξαλείψει στη νομοθεσία του την υποτιμητική γλώσσα που αναφέρεται στα άτομα με αναπηρία.

Τέλος, μια παρατήρηση και σύσταση της Επιτροπής που αφορά ευρύτερα όλα τα πεδία πολιτικής σχετίζεται με τη χρήση μη ορθής και κάποιες φορές υποτιμητικής γλώσσας που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία όταν γίνεται αναφορά στα άτομα με αναπηρία ή σε ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με την αναπηρία. Για το λόγο αυτό συστήνει την εξάλειψή της και την υιοθέτηση μιας γλώσσας που είναι συμβατή με τη δικαιοματική προσέγγισης της αναπηρίας.

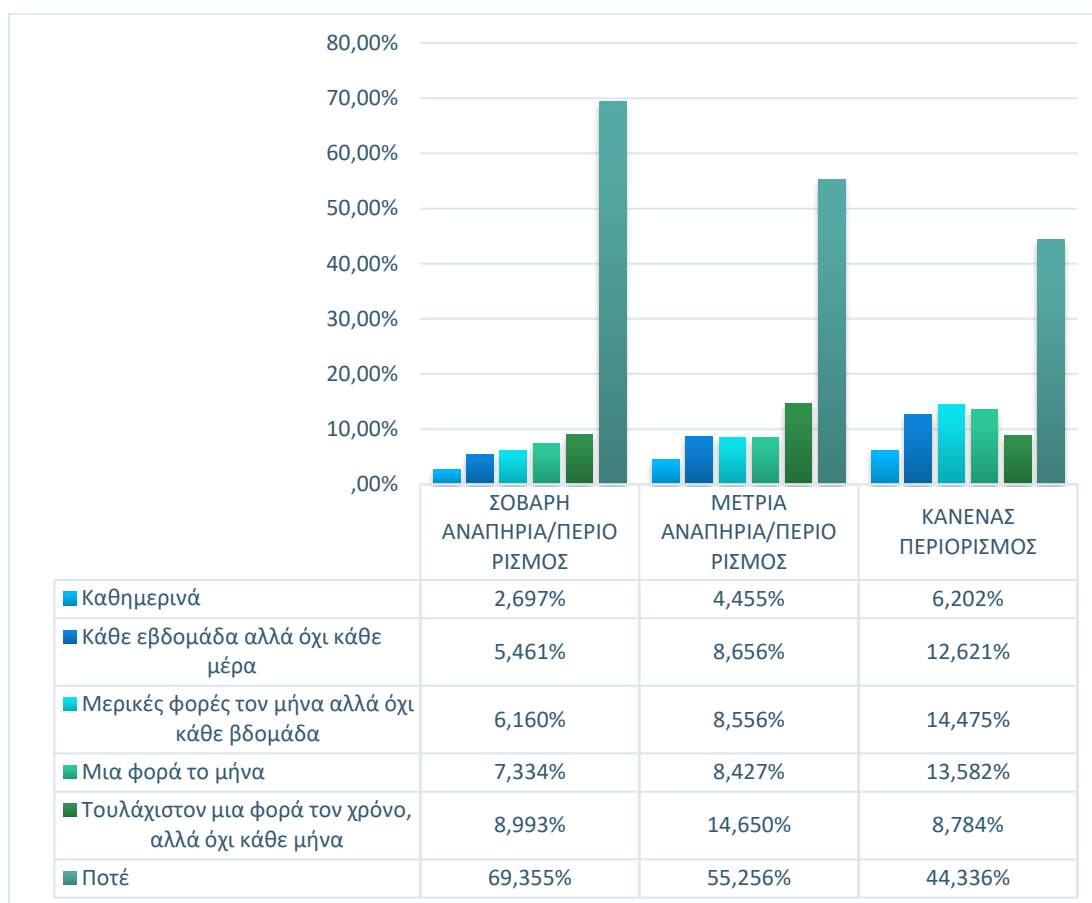
3 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

3.1 Συμμετοχή σε ίση βάση στην πολιτισμική ζωή

Η σημασία της **συμμετοχής** στον πολιτισμό είναι καταλυτική, όχι μόνο για τα ίδια τα άτομα, ως **μοχλός ατομικής εξέλιξης και κοινωνικής ένταξης**, αλλά και για το σύνολο της κοινωνίας, ως παράγοντας που προσδιορίζει την ποιότητα της δημοκρατίας και την κοινωνική συνοχή. Τα άτομα με αναπηρία, ωστόσο, αντιμετωπίζουν χρόνιους φραγμούς και εμπόδια, με αποτέλεσμα να στερούνται του δικαιώματος ισότιμης συμμετοχής στα αγαθά του πολιτισμού, της ψυχαγωγίας, του ελεύθερου χρόνου και του αθλητισμού. Μια ανησυχία που έρχεται να επιβεβαιωθεί μέσω των τελευταίων διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων (2015) σχετικά με τα επίπεδα συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό και την ψυχαγωγία. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα ευρήματα που παρουσιάζονται στο 4^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας “Συμμέτοχη σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες” τα ευρήματα είναι απογοητευτικά αποδεικνύοντας την ισχυρή αρνητική συσχέτιση της αναπηρίας με τους δείκτες πολιτιστικής συμμετοχής. Στη συνέχεια παρουσιάζονται μερικά χαρακτηριστικά ευρήματα του 4^{ου} Δελτίου Στατιστικής Πληροφόρησης.

- Το 70% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία 16-64 ετών δεν είχε καμία καλλιτεχνική ενασχόληση (hobby) τους τελευταίους 12 μήνες (έτος αναφοράς το 2015). Το αντίστοιχο ποσοστό στα άτομα δίχως αναπηρία είναι 40%.
- Μόνο το 5,4% του πληθυσμού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία έχουν επισκεφτεί κάποιον αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο, έστω και μια φορά τους τελευταίους δώδεκα μήνες, έναντι του 20,1% των ατόμων χωρίς αναπηρία.
- Ζωντανές παραστάσεις (θεατρικές, μουσικές κ.α.) έχει παρακολουθήσει το 11,5% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και το 40% των ατόμων χωρίς κανέναν περιορισμό δραστηριότητας.
- Ιδιαίτερα μικρό, της τάξεως του 7%, είναι το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που έχει παρακολουθήσει ζωντανή αθλητική εκδήλωση, όταν στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία, το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 32,1%.
- Παρομοίως, μόνο το 7,7% του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία έχουν παρακολουθήσει κινηματογράφο, ενώ στα άτομα χωρίς αναπηρία το ποσοστό συμμετοχής ανέρχεται στο 40%.

Γράφημα 1: ΕΝΕΡΓΗ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ/ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ: ΜΟΥΣΙΚΗ, ΧΟΡΟΣ, ΘΕΑΤΡΟ Κ.Α. (16-64 ΕΤΩΝ)

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης 2015 / ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-Ε.Σ.Α.μεΑ.

Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να μετέχουν ενεργά και να συνδιαμορφώνουν τον πολιτισμό, ως δημιουργοί/παραγωγοί πολιτιστικών αγαθών, εκπληρώνεται σε πολύ χαμηλότερο βαθμό, καθώς μέχρι πρόσφατα υπήρχαν και σημαντικοί θεσμικοί φραγμοί. Για παράδειγμα, μόλις το 2017, καταργήθηκε ο όρος της «αρτιμέλειας» ως προϋπόθεση εισαγωγής στις ανώτερες δραματικές σχολές της χώρας.¹⁷ Έτσι, μόλις το καλοκαίρι του 2021 ένα άτομο με αναπηρία, συγκεκριμένα μια γυναίκα ηθοποιός με σύνδρομο Down, υπέγραψε για πρώτη φορά σύμβαση συνεργασίας με το Εθνικό Θέατρο, που αποτέλεσε και ένα γεγονός που προβλήθηκε ιδιαίτερα από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης.

¹⁷ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, ΕΣΑμεΑ, Ετήσια Έκθεση 2020, σ.132. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Παρά τα θετικά βήματα που γίνονται το τελευταίο διάστημα, αυτό που ακόμη εκλείπει είναι μια ενιαία στρατηγική που να διασφαλίζει την προώθηση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία στην ισότιμη και πλήρη πρόσβαση στον πολιτισμό. Βασικό στοιχείο αυτής της στρατηγικής οφείλει να είναι η **οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας** σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον πολιτισμό, σε αντιδιαστολή με την όποια αποσπασματική προσπάθεια παρατηρείται έως σήμερα. Αυτή η έλλειψη συνολικής προσέγγισης ήταν εμφανής όλα τα προηγούμενα χρόνια, στον τρόπο που εντάσσονταν ή δεν εντάσσονταν η διάσταση της αναπηρίας στα χρηματοδοτικά εργαλεία του Υπουργείου Πολιτισμού.

Υψίστης σημασίας είναι η εισαγωγή της έννοιας της συμμετοχής στον πολιτισμό για τα άτομα με αναπηρία στο εκπαιδευτικό σύστημα (είτε στα γενικά σχολεία, είτε στις σχολικές μονάδες ειδικής εκπαίδευσης) και η εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τα πολιτιστικά αγαθά και την καλλιτεχνική δημιουργία. Η ποιότητα της παιδείας και τα ερεθίσματα που λαμβάνουν τα παιδιά με ή χωρίς αναπηρία στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και η ενεργός εμπλοκή τους σε πολιτισμικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη μετέπειτα στάση και αντίληψή τους απέναντι στο συγκεκριμένο θέμα.

3.2 Προσβασιμότητα/ (ή Εμπόδια πρόσβασης στον πολιτισμό)

Το ζήτημα της προσβασιμότητας παραμένει σημαντικό εμπόδιο της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, την ψυχαγωγία και τον αθλητισμό. Τα περισσότερα θέατρα, ένας σημαντικός αριθμός κινηματογράφων, μουσεία και αθλητικές εγκαταστάσεις, δεν είναι προσβάσιμα στα άτομα με κινητικές αναπηρίες και πόσο μάλλον σε αυτά που κάνουν χρήση αναπηρικού αμαξιδίου. Επιπλέον, δεν παρέχεται υποτιτλισμός ή ταυτόχρονη μετάδοση στη νοηματική γλώσσα για τους κωφούς ή η δυνατότητα αφής ή επιλογή ανάγνωσης σε γραφή Braille ή μεταγλώττιση στην ελληνική για τα τυφλά άτομα ή για τα άτομα με περιορισμένη όραση. Αντίστοιχα ζητήματα παρατηρούνται και στις δημόσιες βιβλιοθήκες και ειδικότερα σε αυτές που βρίσκονται στην περιφέρεια της χώρας. Η έλλειψη στατιστικών δεδομένων αναφορικά με το επίπεδο χρήσης αυτών των υποδομών τους από τα άτομα με αναπηρία, αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τη διαμόρφωση των μέτρων και πολιτικών που χρειάζεται να ληφθούν.

Τα εμπόδια πρόσβασης στο πεδίο του πολιτισμού σχετίζονται με:

- την προσβασιμότητα των τόπων/χώρων του πολιτισμού (βιβλιοθήκες, μουσεία, αίθουσες συναυλιών, χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς κ.λπ.), συμπεριλαμβάνοντας τόσο το δομημένο περιβάλλον, όσο και τον τεχνολογικό εξοπλισμό (π.χ. πλήρης πρόσβαση για χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων, σαφής σήμανση σε

προσβάσιμες μορφές, ηχητικές περιγραφές, απτικά αντίγραφα κ.λπ.)¹⁸

- με το επίπεδο προσβασιμότητας του πολιτισμικού υλικού και των πολιτιστικών προγραμμάτων, εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων.¹⁹

Γίνεται κατανοητό ότι η **προσβασιμότητα** δεν αφορά μόνο στη φυσική πρόσβαση, δηλαδή στη δυνατότητα αυτόνομης φυσικής προσέλευσης, μετακίνησης και παραμονής στο χώρο και χρήσης των διατιθέμενων υποδομών, υπηρεσιών, αγαθών και πληροφοριών από όλους, αλλά και στην **αντιληπτικότητα**, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται, κατανοεί και διδάσκεται από το περιβάλλον.²⁰

Μια εκ των βασικών διαστάσεων της προσβασιμότητας αποτελεί, επίσης, η πρόσβαση στην πληροφορία που αφορά τόσο στην αρχική δυνατότητα των ατόμων να πληροφορηθούν για έναν πολιτιστικό χώρο ή μία δραστηριότητα (προσβάσιμες ιστοσελίδες και προωθητικό υλικό), όσο και στην ύπαρξη προσβάσιμου ενημερωτικού υλικού μέσα στον πολιτιστικό οργανισμό, φορέα κ.λπ. (φυλλάδια μουσείων, προγράμματα θεατρικών παραστάσεων κ.λπ.).

Τέλος, ιδιαίτερης αναφοράς χρήζουν και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην απόλαυση των πολιτιστικών αγαθών, διαφόρων δραστηριοτήτων και υπηρεσιών λόγω οικονομικών παραγόντων. Για το λόγο αυτό κρίνεται ως αναγκαίο το σύνολο των πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών να είναι οικονομικά προσιτά σε όλο τον πληθυσμό και ιδιαίτερα σε εκείνες οι κοινωνικές ομάδες που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας, όπως τα άτομα με αναπηρία.

3.3 Στάσεις και συμπεριφορές

Πέρα από όσα έχουν ήδη αναφερθεί, δεν πρέπει να παραβλέπουμε και τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν τα ζητήματα στάσεων και συμπεριφορών, ειδικότερα

¹⁸ International association for the promotion of equal opportunities for people with disabilities in the areas of art, culture, and media. Member of the European Disability Forum.

¹⁹ Andre Fertier, «EUCREA International: Πολιτική, στόχοι και πρόγραμμα δράσης» στο Αμαλία Τσιτούρη (επιμ.), Πρόσβαση Ατόμων με Αναπηρίες σε χώρους Πολιτισμού και Αθλητισμού (Πρακτικά Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 30 Οκτωβρίου – 1 Νοεμβρίου 2003), Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, 2004.

²⁰ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας ΕΣΑμεΑ, Κείμενα Πολιτικής, Πολιτισμός για Όλους: Διασφαλίζοντας την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτισμική ζωή, σ. 11. Διαθέσιμο στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5f8/6ce/oc4/5f86ceoc48184229355950.pdf>

στους χώρους πολιτισμού, που συνδέονται άρρηκτα με τη δημιουργία φιλόξενων και συμπεριληπτικών περιβαλλόντων όπου «όλοι οι επισκέπτες θα αισθάνονται ευπρόσδεκτοι»²¹, ζητήματα δηλαδή που σχετίζονται πρωτίστως με την κατάλληλη επιμόρφωση του προσωπικού. Η μονομερής στόχευση στην προσβασιμότητα του φυσικού περιβάλλοντος, περιορίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στη στενή έννοια του ιατρικού μοντέλου προσέγγισης της έννοιας της αναπηρίας. Αντίθετα, η δικαιωματική προσέγγιση, που επίσημα, σε τυπικό επίπεδο, εκφράζεται με το ν. 4074/2012 εδώ και μια δεκαετία στη χώρα μας, μπορεί να οδηγήσει σε μια ολική θεώρηση του ατόμου με αναπηρία όχι ως απλού θεατή, αλλά ως δημιουργού πολιτισμού που είναι και το ουσιαστικότερο αίτημα.

Σε συνταγματικό επίπεδο, στα άρθρα **5 παρ. 1** «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη», **5Α παρ. 2** «Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους» και **21 παρ. 6** «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας», **εξασφαλίζεται το δικαίωμα στην κοινωνική ζωή και την πληροφορία.**

Οι διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό, εξασφαλίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην άσκηση των δικαιωμάτων τους αναφορικά με τον ευρύτερο τομέα του πολιτισμού και ταυτοχρόνως δεσμεύουν την Πολιτεία στη λήψη των ανάλογων μέτρων προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ασκήσουν και να απολαύσουν τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματά τους σε ίση βάση με το σύνολο των πολιτών.

²¹ Ο.π. σ. 11

4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα, οι οποίες αφορούν:

- στην εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η εκπόνηση του οποίου ολοκληρώθηκε το 2020.
- στην υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού για το έτος 2021.

Το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δεσμεύσεων προς την χώρα έχει απεικονιστεί στον Πίνακα που ακολουθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη) συσχετίζονται με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (δεύτερη στήλη), ενώ στην τρίτη στήλη του πίνακα αποτυπώνεται η αντιστοιχία τους με το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, όπως αυτό έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Πίνακας 1. Αντιστοίχιση των συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Πολιτισμού
Λήψη μέτρων με σκοπό την παροχή και προώθηση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων εγκαταστάσεων αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων για την εγγύηση ίσης πρόσβασης και συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία και	Στόχος 10: Παιδιά με Αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας Υποστόχος 6: Απλουστεύουμε τις διαδικασίες πιστοποίησης για την παροχή Κάρτας Πολιτισμού και θεσπίζουμε ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα Άτομα με Αναπηρία και τις οικογένειές τους	Στόχος 3.1: Προώθηση μέτρων ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής στον πολιτισμό για τις κατηγορίες πολιτών και ιδιαίτερα τις ευάλωτες και τα άτομα με αναπηρία

ειδικά των παιδιών με αναπηρία.	Στόχος 25: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό Υποστόχος 1: Φυσικά και αντιληπτικά προσβάσιμος πολιτισμός για όλους Υποστόχος 3: Άρση άλλων εμποδίων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή Υποστόχος 5: Προωθούμε δράσεις για την εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία Υποστόχος 8: Εξασφαλίζουμε απρόσκοπτη φυσική προσβασιμότητα στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία Υποστόχος 9: Δημιουργούμε εργαλεία για την ανάπτυξη του αθλητισμού ατόμων με αναπηρία	Στόχος 3.2: Προγράμματα ανάπτυξης/διεύρυνσης κοινού στον πολιτισμό, κοινωνικής ένταξης και πολυπολιτισμικότητας Στόχος 3.2 (τομέας αθλητισμού): Αξιοποίηση αθλητικών εγκαταστάσεων
Υιοθέτηση μέτρων που διασφαλίζουν την αποτελεσματική υλοποίηση σε εθνικό επίπεδο της Συνθήκης του Μαρρακές για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε δημοσιευμένα έργα για τα άτομα που είναι τυφλά, τα άτομα με μειωμένη όραση	Στόχος 25: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό Υποστόχος 3: Άρση άλλων εμποδίων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή	Στόχος 3.1: Προώθηση μέτρων ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής στον πολιτισμό για τις κατηγορίες πολιτών και ιδιαίτερα τις ευάλωτες και τα άτομα με αναπηρία

ή με πρόβλημα ανάγνωσης εντύπων με άλλο τρόπο.		
---	--	--

4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Η ενσωμάτωση των περισσότερων Συστάσεων της Επιτροπής που αφορούν στο δικαίωμα συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την ψυχαγωγία στους Στόχους του ΕΣΔ, αποτελεί θετική εξέλιξη. Ωστόσο, η υλοποίησή τους, φαίνεται ότι παρουσιάζει ήδη καθυστερήσεις με βάση τα τιθένενα στο ΕΣΔ χρονοδιαγράμματα.

Η Ε.Σ.Α.με.Α. καθ' όλη τη διάρκεια της διαβούλευσης για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία ήταν ενεργητικά παρούσα προτείνοντας συγκεκριμένους τρόπους ένταξης των στόχων του ΕΣΔ προκειμένου να εφαρμοστούν οι διατάξεις της Σύμβασης και να καλυφθούν οι συστάσεις της Επιτροπής σε σχέση με την Εφαρμογή της Σύμβασης. Ωστόσο, σημαντικό μέρος των προτάσεων και παρατηρήσεων αυτών **δεν ενσωματώθηκαν** στην τελική μορφή του ΕΣΔ.

Οι ουσιαστικές δράσεις που σχετίζονται με το Υπουργείο Πολιτισμού είναι συγκεντρωμένες στον **Στόχο 25** του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ενώ επιπλέον, με τον τομέα Πολιτισμού σχετίζεται και ο **Υποστόχος 6** του **Στόχου 10**. Τόσο ο Στόχος 10, όσο και ο Στόχος 25 εμπεριέχουν **δράσεις που σχετίζονται με το Άρθρο 30** της Σύμβασης.

Αναλυτικότερα:

Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας

6. Απλουστεύουμε τις διαδικασίες πιστοποίησης για την παροχή Κάρτας Πολιτισμού και θεσπίζουμε ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα Άτομα με Αναπηρία και τις οικογένειές τους

Χρονοδιάγραμμα: 2020-2021

Υπεύθυνοι φορείς: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Ο Υποστόχος 10.6 ανταποκρίνεται στις διατάξεις της Σύμβασης και στις συστάσεις της επιτροπής για την υιοθέτηση των απαιτούμενων μέτρων, ώστε τα άτομα με αναπηρία να

μην εμποδίζονται στην πρόσβασή τους στις υπηρεσίες, στους χώρους και στο υλικό πολιτισμού.

Αν και η εκπτωτική πολιτική που ισχύει αφορά διάφορες κοινωνικές ομάδες, μεταξύ άλλων και αυτής των ατόμων με αναπηρία, εν τούτοις δεν έχουν υπάρξει συγκεκριμένες ενέργειες σχετικά με την παροχή Κάρτας Πολιτισμού, η οποία υπήρχε στο παρελθόν αλλά καταργήθηκε το 2015. Λαμβάνοντας υπόψη την πρόθεση της Κυβέρνησης να παρέχει Κάρτα Αναπηρίας στα άτομα με αναπηρία -για την οποία έχει διενεργηθεί ήδη σχετική μελέτη που αφορά στο σχεδιασμό και περιεχόμενό της από το Ινστιτούτο της Ε.Σ.Α.μεΑ. (ΙΝ-ΕΣΑμεΑ)- είναι μια καλή ευκαιρία η Κάρτα Πολιτισμού και η Κάρτα Φιλάθλου (που προβλέπεται σε άλλο υποστόχο) να ενσωματωθούν στην Κάρτα Αναπηρίας προκειμένου αυτή να λειτουργήσει ως ένα ενιαίο έγγραφο στο οποίο θα ενσωματώνονται όλες οι προβλέψεις για τα άτομα με αναπηρία. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί οποιαδήποτε ταλαιπωρία μπορεί να προκύψει από τη χορήγηση διαφορετικών τύπων καρτών για χρήση τους σε διαφορετικούς τομείς της ζωής των ατόμων με αναπηρία.

Να σημειωθεί ότι ο συγκεκριμένος υποστόχος δεν είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού, καθώς συμμετέχει ως υπεύθυνος φορέας και το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Στόχος 25: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό

Ο Στόχος 25 ευθυγραμμίζεται με τις απαιτήσεις της Σύμβασης και τη συμπεριληπτική πολιτική σε κάθε έκφανση της ζωής, καθώς επίσης και με το γενικό πνεύμα των Συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. προς τη χώρα μας για τα μέτρα που χρειάζεται να ληφθούν προκειμένου να υλοποιηθεί η απρόσκοπτη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλο το φάσμα του τομέα πολιτισμού.

1. Φυσικά και αντιληπτικά προσβάσιμος πολιτισμός για όλους

- Στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης τίθεται σε λειτουργία ο ανελκυστήρας για την εξυπηρέτηση Ατόμων με Αναπηρία με την εφαρμογή σύγχρονων προδιαγραφών και υλοποίηση απαιτήσεων αντάξιων της παγκόσμιας εμβέλειας του μνημείου.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2020

- Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε Πρόγραμμα Πιστοποίησης Μουσείων.

Χρονοδιάγραμμα: 2020-2021

- Αναπτύσσουμε Ειδικές Διαδρομές σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους.

- Μελετούμε, εφαρμόζουμε πιλοτικά στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, στο MOMus (Μητροπολιτικό Οργανισμό Μουσείων Εικαστικών Τεχνών Θεσσαλονίκης) και στην Εθνική Λυρική Σκηνή, και επεκτείνουμε την εφαρμογή χρήσης τεχνολογικών μέσων σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Ενδεικτικά: Επιχορήγηση καθολικά προσβάσιμων θεατρικών παραστάσεων για το οικογενειακό κοινό και πρωινών παραστάσεων για σχολεία με συμπερίληψη Ατόμων με Αναπηρία και ταυτόχρονη διερμηνεία στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

Χρονοδιάγραμμα: 2021-2022

- Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε προσβάσιμα υπό κατασκευή/νέα μουσεία και προχωρούμε σε καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης για το σύνολο των μουσείων.

Χρονοδιάγραμμα:

2020: Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης.

2021: Σχεδιασμός και υλοποίηση δράσεων ψηφιακής εικονικής περιήγησης για άτομα με προβλήματα κινητικότητας ή ακοής σε πέντε (5) μουσεία (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Ηρακλείου, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας, Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών).

2022: Σχεδιασμός και ανάπτυξης της ηχητικής-απτικής ξενάγησης για άτομα με προβλήματα όρασης σε τρία (3) μουσεία.

2023: Υλοποίηση έργων βελτίωσης της φυσικής προσβασιμότητας σε τέσσερα (4) μουσεία

- Σχεδιάζουμε δράσεις προσβάσιμου πολιτισμού σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.

Χρονοδιάγραμμα:

2021: Υλοποιούμε έργα σε δέκα (10) αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία (Πέλλα, Κνωσός, Ηραίο Σάμου, Μυκήνες, Σπήλαιο Θεόπετρας και Αλεπότρυπας, Κάστρο Άρτας, Παρηγορήτισσα Άρτας, Μπεζεστένι Σερρών, Τζιντζιρλί Τζαμί Σερρών, Κάστρο Καλαμάτας).

2022: Υλοποιούμε έργα σε επτά (7) αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.

2023: Υλοποιούμε έργα σε επτά (7) αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.

- Προβλέπουμε δράσεις για τη συμμετοχή των Ατόμων με Αναπηρία στην πολιτιστική ζωή στο σύνολο των Μουσειολογικών-Μουσειογραφικών Μελετών.
- Αναπτύσσουμε εκπαιδευτικά προγράμματα.

Χρονοδιάγραμμα:

2021: Σχεδιάζουμε εκπαιδευτικές δράσεις για Άτομα με Αναπηρία σε ένα (1) μουσείο.

2022: Σχεδιάζουμε εκπαιδευτικές δράσεις για Άτομα με Αναπηρία σε τρία (3) μουσεία.

2023: Σχεδιάζουμε εκπαιδευτικές δράσεις για Άτομα με Αναπηρία σε τρία (3) μουσεία.

Ενδεικτικά:

Επιμορφωτικό σεμινάριο υπαλλήλων της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και

Πολιτιστικής Κληρονομιάς για το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων για Άτομα με Αναπηρία (3ο συμμετέχοντες ετησίως από το 2021 και εξής).

‘Ανακαλύπτουμε το Αρχαίο Θέατρο’, εκπαιδευτική έκθεση για άτομα με προβλήματα όρασης (ετησίως από το 2021 και εξής).

Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε οπτικοακουστικές πολιτιστικές παραγωγές (π.χ. νοηματική γλώσσα, υποτιτλισμός, ακουστική περιγραφή).

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Θετικό σημείο στην πορεία υλοποίησης αποτελεί η ολοκλήρωση της λειτουργίας του ανελκυστήρα για την εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης και ο σχεδιασμός προσβάσιμων διαδρομών, στα πλαίσια του Υποστόχου 25.1 «Φυσικά και αντιληπτικά προσβάσιμος πολιτισμός για όλους».

Επίσης, βάσει όσων αναγράφονται στην «Ετήσια Έκθεση Πορείας Υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία»²², σε πρόγραμμα του ΕΣΠΑ έχει ενταχθεί έργο που αφορά στο Ελληνικό σύστημα αναγνώρισης και πιστοποίησης μουσείων, στο οποίο θα συμπεριληφθεί η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, το γεγονός ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του προγράμματος πιστοποίησης μουσείων είναι ακόμα προαιρετικός στο ελληνικό σύστημα αποτελεί πρόβλημα, καθώς τελικά, η υιοθέτηση της πιστοποίησης επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια κάθε φορέα.

Σε σχέση με τους υποστόχους που προέβλεπαν δράσεις ως προς την προσβασιμότητα ορισμένων μουσείων, το έργο προώθησης του σχεδιασμού ειδικών προσβάσιμων διαδρομών σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους, έχει ενταχθεί στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ΕΛΛΑΔΑ 2.0 (RRP),

²² Εφεξής «Έκθεση Υλοποίησης»

χωρίς να υπάρχουν αυτή τη στιγμή μετρήσιμα δεδομένα σε σχέση με την πορεία υλοποίησης.

Αναφορικά με τα έργα σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία σε σχέση με την υλοποίησή τους. Με την ένταξη της συγκεκριμένης δράσης στο RRP, το έργο βρίσκεται ακόμα σε φάση σχεδιασμού.

Τέλος, αναφορικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τον Οκτώβριο του 2021 υλοποιήθηκε η εκπαιδευτική έκθεση «Καπνικαρέα, ένα βυζαντινό μνημείο στο κέντρο της αγοράς» για παιδιά κωφά ή βαρήκοα και τον Νοέμβριο του 2021 η ίδια έκθεση έλαβε χώρα στον Φάρο Τυφλών για παιδιά με προβλήματα όρασης.

Την ίδια χρονική περίοδο πραγματοποιείται στη Θεσσαλονίκη η εκπαιδευτική δράση «Αγγίζω και ανακαλύπτω την αρχαία Μακεδονία».

Όσον αφορά στα εκπαιδευτικά σεμινάρια, στο τέλος Νοεμβρίου 2021 πραγματοποιήθηκε στους υπαλλήλους της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς επιμορφωτικό σεμινάριο για άτομα με αναπηρία.

Χρειάζεται να γίνει κατανοητό ότι αυτού του τύπου οι δράσεις είναι αναγκαίο να έχουν συγκεκριμένο προσανατολισμό, να απορρέουν από μια ευρύτερη στρατηγική με στόχο την ενημέρωση, εκπαίδευση και προαγωγή της συμμετοχής, να μη γίνονται αποσπασματικά και να επαναλαμβάνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα με στόχο την κάλυψη του ευρύτερου πληθυσμού-στόχου.

3. Άρση άλλων εμποδίων για την συμμετοχή των Ατόμων με Αναπηρία στην πολιτιστική ζωή

Ενδεικτικά:

- Απλοποιούμε τις διαδικασίες πιστοποίησης για την παροχή προνομίων, όπως η Κάρτα Πολιτισμού, και θεσπίζουμε ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα Άτομα με Αναπηρία και τις οικογένειές τους.

Χρονοδιάγραμμα: 2020-2021

- Ενσωματώνουμε την ευρωπαϊκή νομοθεσία, όπως την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2017/1564 για τη χρήση έργων από άτομα με προβλήματα όρασης.
- Εντάσσουμε τη διάσταση της αναπηρίας στην εθνική νομοθεσία, σε συνέχεια της πρώτης ειδικής μνείας στα Άτομα με Αναπηρία σε νόμο ίδρυσης φορέα πολιτισμού (ν. 4708/2020, Κέντρο Πολιτισμού και Δημιουργίας ΑΚΡΟΠΟΛ).

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Αναφορικά με τον Υποστόχο 25.3 «Άρση άλλων εμποδίων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή», η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2017/1564²³ και η τροποποίηση της οδηγίας 2001/29/EK²⁴ καταρρίπτουν ένα σημαντικό εμπόδιο που σχετίζονταν με το νομικό πλαίσιο σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία, το οποίο λειτουργούσε αποτρεπτικά στο να μπορούν τα άτομα με προβλήματα όρασης να απολαμβάνουν το δικαίωμά τους στην πρόσβαση πολιτισμικού υλικού. Επιπλέον, η ψήφιση του ν. 4708/2020 (Κέντρο Πολιτισμού και Δημιουργίας ΑΚΡΟΠΟΛ) αποτέλεσε την πρώτη ειδική μνεία στα άτομα με αναπηρία στην εθνική νομοθεσία σε νόμο ίδρυσης φορέα πολιτισμού.

Ωστόσο, η έλλειψη σαφούς πλαισίου για την αξιοποίηση της νέας νομοθεσίας και η «μετάφρασή» της σε συγκεκριμένες δράσεις με σαφές χρονοδιάγραμμα, αποτελεί σημείο προβληματισμού, καθώς λείπει τόσο από το ΕΣΔ, όσο και από το Ετήσιο Σχέδιο του Υπουργείου.

Στα θετικά σημεία των προβλέψεων του υποστόχου συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι η καθολική προσβασιμότητα και η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία τίθενται πλέον ως βασικό κριτήριο αξιολόγησης **στο σύνολο των προσκλήσεων για τη λήψη επιχορηγήσεων** από το Υπουργείο.

4. Άρση των πολλαπλών διακρίσεων λόγω φύλου και αναπηρίας

Ενδεικτικά:

- Εκδίδουμε ειδικές προσκλήσεις επιχορήγησης δράσεων πολιτισμού κατά των διακρίσεων με στόχο και την καθολική προσβασιμότητα των Ατόμων με Αναπηρία σε δράσεις πολιτισμού.

Χρονοδιάγραμμα: Έναρξη εντός του 2021 (διαρκής δράση)

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

²³ Ευρωπαϊκή Οδηγία 2017/1564 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων προστατευόμενων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων.

²⁴ Τροποποίηση της οδηγίας 2001/29/EK για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας

Στα θετικά σημεία θεωρείται η ανακοίνωση επιχορηγήσεων ύψους 566.000 ευρώ από το Υπουργείο Πολιτισμού μέσω της Πύλης Πολιτιστικών Φορέων για επιχορήγηση ή/και αιγίδα πολιτιστικών δράσεων και προγραμμάτων. Στόχος των επιχορηγήσεων είναι η υποστήριξη έργων που προάγουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, την άρση των διακρίσεων σε βάρος τους και την κοινωνική ένταξή τους με τη συμμετοχή τους στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα.²⁵ Ιδιαίτερα σημαντική, στο πλαίσιο της ανακοίνωσης της πρόσκλησης επιχορήγησης 2021, είναι **η ευθεία αναφορά στη συμπεριληπτικότητα και προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό**, γεγονός που ευθυγραμμίζεται με το πνεύμα της Σύμβασης και τη λογική της στοχοθεσίας του Υπουργείου μέσω του ΕΣΔ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

5. Προωθούμε δράσεις για την εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία

Ενδεικτικά:

- Εκδίδουμε ειδικές προσκλήσεις επιχορήγησης δράσεων για παιδιά, στις οποίες τίθεται ως προτεραιότητα η συμπερίληψη παιδιών με αναπηρία.
- Οργανώνουμε στοχευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις ευαισθητοποίησης σε χώρους πολιτισμού.

Χρονοδιάγραμμα: 2020-2022 (σχεδιασμός, υλοποίηση και ανανέωση σε ετήσια βάση)

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Αναφορικά με τη Δράση 25.4, η Έκθεση Υλοποίησης αναφέρει πως ολοκληρώθηκε η διαδικασία της ειδικής πρόσκλησης επιχορήγησης για την ενίσχυση πολιτιστικών δράσεων για παιδιά και εφήβους με ένα από τα βασικά κριτήρια αξιολόγησής της, τη συμπερίληψη των παιδιών με αναπηρία.

Η πορεία υλοποίησης της συγκεκριμένης δράσης είναι αρκετά ασαφής, με δεδομένο και το γεγονός ότι στο ΕΣΔ ο τρόπος υλοποίησής της δεν είναι συγκεκριμένος, με ορισμένες μόνο ενδεικτικές αναφορές. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησής της είναι το 2022, επομένως μένει να ελεγχθεί η εξέλιξή της την επόμενη χρονιά.

²⁵ Βλ. <https://www.naftemporiki.gr/story/1738875/yppoa-566000-euro-gia-tin-proothisi-tis-katholikis-prosbasimotitas-ton-amea-ston-politismo>

Στα θετικά σημεία των προβλέψεων του υποστόχου συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι η καθολική προσβασιμότητα και η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία τίθενται πλέον ως βασικό κριτήριο αξιολόγησης στο σύνολο των προσκλήσεων για τη λήψη επιχορηγήσεων από το Υπουργείο.

Ωστόσο, προκειμένου ο στόχος να ευθυγραμμιστεί πλήρως με τις διατάξεις της Σύμβασης και με το χρονοδιάγραμμα του ΕΣΔ, θα πρέπει οι δράσεις υλοποίησής του να αποσαφηνιστούν και οι πολιτικές που θα ληφθούν να είναι σταθερά επαναλαμβανόμενες ώστε να ενισχύουν τη συμμετοχή και την ισότιμη πρόσβαση, γεγονός που δεν αποτυπώνεται ξεκάθαρα ούτε στις δράσεις του ΕΣΔ, ούτε στις αντίστοιχες του Ετήσιου Σχεδίου του Υπουργείου.

6. Ενθαρρύνουμε την ενεργή ενασχόληση με τη σύγχρονη καλλιτεχνική έκφραση, διευκολύνουμε την πρόσβαση στην πληροφόρηση για καλλιτεχνικές δράσεις και συνέργειες, καθώς και τη χρηματοδότηση

- Προάγουμε τη δικτύωση των Ατόμων με Αναπηρία με φορείς πολιτισμού.
- Προσαρμόζουμε την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και εποπτευόμενων φορέων ώστε να πληρούν προδιαγραφές προσβασιμότητας.
- Θέτουμε την ανάδειξη καλλιτεχνών που είναι Άτομα με Αναπηρία ως κριτήριο αξιολόγησης των προτάσεων πολιτιστικών δράσεων για επιχορήγηση (ειδικές προσκλήσεις).

Ενδεικτικά:

Επιχορήγηση του 3ου Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού Αναπηρίας και μη (International Dance Festival Disability) στην Καρδίτσα (αναβλήθηκε λόγω κορωνοϊού, θα υλοποιηθεί σε μεταγενέστερη ημερομηνία).

Χρονοδιάγραμμα: 2021-2022

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Όπως έχει αναφερθεί και ανωτέρω, βασικό κριτήριο αξιολόγησης των αιτήσεων επιχορηγήσεων από το Υπουργείο, αποτελεί η συμπερίληψη ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, αναφορικά με τη Δράση 25.5, δεν υπάρχουν περαιτέρω στοιχεία αξιολόγησης σχετικά με την προαγωγή της δικτύωσης των ατόμων με αναπηρία με φορείς πολιτισμού.

Χρειάζεται εδώ να σημειώσουμε ότι το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της δράσης είναι το 2022, επομένως αναμένουμε εξελίξεις κατά τη διάρκεια του έτους 2022.

7. Προωθούμε την ισότιμη πρόσβαση στην καλλιτεχνική εκπαίδευση

- Εισηγούμαστε νομοθετικές ρυθμίσεις.
- Αλλάζουμε τα προγράμματα σπουδών για την ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία στην καλλιτεχνική εκπαίδευση.
- Σχεδιάζουμε πιλοτικά προγράμματα και διεξάγουμε σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης.

Χρονοδιάγραμμα: 2021-2022

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Σε σχέση με τις νομοθετικές ρυθμίσεις, θετικά κρίνεται η τροποποίηση του Ν.2725/1999 από τον Ν.4809/2021 και την αντικατάσταση του ακρωνύμιου «ΑμεΑ» με το δόκιμο «άτομα με αναπηρία». Με αφορμή αυτή την αλλαγή, θα θέλαμε αν επισημάνουμε ότι αν και το ακρωνύμιο «ΑμεΑ» χρησιμοποιείται εκτεταμένα εδώ και χρόνια στο ελληνικό πολιτικό-κοινωνικό πλαίσιο, παρ' όλα αυτά δεν συνάδει με τη δικαιωματική προσέγγιση. Η εκτεταμένη χρήση του εν λόγω ακρώνυμου έχει σαν αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρία 'αντικείμενα' π.χ., «το/τα ΑμεΑ» και όχι ως υποκείμενα-φορείς δικαιωμάτων, διαχέοντας αλλά και αναπαράγοντας, αρνητικά στερεότυπα για τα άτομα με αναπηρία.

Αναγκαία κρίνεται η προβολή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία μέσα από τους χώρους πολιτισμού (π.χ. μουσεία, παραστάσεις κ.α.), με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων που λειτουργούν και αναπαράγονται στην κουλτούρα της καθημερινής ζωής σε βάρος τους. Οι όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις ακολουθήσουν, χρειάζεται να λάβουν σοβαρά υπόψη τους συγκεκριμένες προβλέψεις προς την κατεύθυνση αυτή.

9. Δημιουργούμε εργαλεία για την ανάπτυξη του αθλητισμού Ατόμων με Αναπηρία

Ενδεικτικά:

- Δημιουργούμε κάρτα Φιλάθλου ΑμεΑ.
- Καταγράφουμε αθλητές με αναπηρία και αθλητικούς φορείς ΑμεΑ.
- Δημιουργούμε Μητρώο Αθλητών με Αναπηρία μέσω των αθλητικών ομοσπονδιών ΑμεΑ.
- Δημιουργούμε Μητρώο Προπονητών με ειδικότητα στην Ειδική Φυσική Αγωγή.
- Εισηγούμαστε νομοθετικές ρυθμίσεις για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου του αθλητισμού των Ατόμων με Αναπηρία.

Χρονοδιάγραμμα: 2020-2021

Υπεύθυνοι φορείς: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού – Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης

Σχετικά με τον τομέα του αθλητισμού, οι περισσότερες από τις δράσεις του Υποστόχου 25.9 που εμφανίζονται στο ΕΣΔ δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί. Στην Έκθεση Υλοποίησης δεν αναφέρεται κάποια εξέλιξη σχετικά με την πλειοψηφία των δράσεων του Υποστόχου 25.9 παρά το γεγονός ότι έτος υλοποίησής του είναι το 2021.

Η κάρτα Φιλάθλου, η έκδοση της οποίας δεν έχει προωθηθεί ακόμα, θα ήταν χρήσιμο να ενσωματωθεί στην Κάρτα Αναπηρίας, η δημιουργία της οποίας έχει ανακοινωθεί ως πρόθεση της Κυβέρνησης.

Αναφορικά με τον στόχο της προσβασιμότητας των αθλητικών εγκαταστάσεων ο οποίος αποτελεί άμεση προτεραιότητα για τους αθλητές και τους θεατές με αναπηρία, με θετικό πρόσημο κρίνεται το γεγονός ότι η εξασφάλιση της προσβασιμότητας τίθεται πλέον ως υποχρεωτική προϋπόθεση για την έγκριση νέων έργων που χρηματοδοτεί η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

Σε σχέση με τις νομοθετικές ρυθμίσεις, θετικά κρίνεται η τροποποίηση του Ν.2725/1999 από τον Ν.4809/2021 με την αντικατάσταση του ακρωνύμιου ΑμεΑ, που χαρακτηρίζει ως «ουδέτερο» ένα σύνολο ατόμων, με το δόκιμο «άτομα με αναπηρία».

10. Ενισχύουμε την Φυσική Αγωγή, τις δράσεις αθλητισμού, τις υπαίθριες δραστηριότητες και την αναψυχή ως εργαλεία κοινωνικής ισότητας

- Σχεδιάζουμε πιλοτικά προγράμματα για την αύξηση των ωρών του μαθήματος Φυσικής Αγωγής στα Ειδικά Σχολεία, την ένταξη της Φυσικής Αγωγής σε κλειστές και ανοιχτές δομές μέσω του Οργανωτικού Πλαισίου Προγραμμάτων και Εκδηλώσεων 'Αθληση για Όλους' και διερευνούμε την επέκταση υλοποίησής τους.
- Αξιοποιούμε τα επιμέρους σημεία αναφοράς του ν. 4488/2017 στους Δήμους για την ενίσχυση δράσεων αθλητισμού για Άτομα με Αναπηρία και τον επανασχεδιασμό υφιστάμενων προγραμμάτων.
- Συνεργαζόμαστε με τους Ιατρικούς Συλλόγους της χώρας, με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ιατρικής κοινότητας ως προς τη σημασία της αθλητικής δραστηριότητας και της αναψυχής στη ζωή των ατόμων με αναπηρία.

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

Υπεύθυνοι φορείς: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού – Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την αξιολόγηση του Υποστόχου 25.9. Δεν υπάρχει αναφορά για την υλοποίηση κάποιας δράσης ούτε στην επίσημη Έκθεση, με εξαίρεση

το γενικό σχόλιο ότι πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια και ενημερώσεις από την Ελληνική Παραολυμπιακή Επιτροπή.

11. Ενημερώνουμε την κοινωνία των πολιτών μέσω στοχευμένων δράσεων και προσβάσιμων ψηφιακών εφαρμογών

Ενδεικτικά:

- Σχεδιάζουμε κοινωνικά μηνύματα (οπτικοακουστικά και γραπτά).
- Δημιουργούμε Ψηφιακό Οδηγό Αθλητή και Αθλούμενου με Αναπηρία.
- Υλοποιούμε την ψηφιακή προσβασιμότητα της ιστοσελίδας του Τομέα Αθλητισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.
- Εντάσσουμε την εκπαιδευτική ενότητα 'ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ και ΑμεΑ' σε σεμινάρια του Ινστιτούτου Επιμόρφωσης του ΕΚΔΔΑ.
- Σχεδιάζουμε και υλοποιούμε σεμινάρια σε δημοσιογράφους (κρατική και ιδιωτική τηλεόραση, Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών ΣΗΕΑ και Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αθλητικού Τύπου).

Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού – Γενική Γραμματεία Αθλητισμού

Εμπλεκόμενοι φορείς: Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, ΕΣΑμεΑ, ΕΚΔΔΑ – ΙΝΕΠ, αθλητικοί φορείς ΑμεΑ και Σύλλογος Ελλήνων Παραολυμπιονικών

Η περίοδος της πανδημίας ανέδειξε τις ελλείψεις στον τομέα της ψηφιοποίησης, τομέας που η χώρα μας βρίσκεται έτσι κι αλλιώς πολύ πίσω σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, αυτό το γεγονός αποτέλεσε και την αφετηρία βημάτων προκειμένου να κλείσει η ψαλίδα ελλείψεων. Πράγματι έχουν ξεκινήσει δράσεις ψηφιακής εικονικής περιήγησης για άτομα με προβλήματα κινητικότητας ή ακοής με πρότυπο καλής πρακτικής το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, το οποίο όμως είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου εποπτευόμενο από το Υπουργείο Πολιτισμού και δε λαμβάνει κρατική επιχορήγηση.

Παρά την ευθυγράμμιση των στόχων του ΕΣΔ με τις Παρατηρήσεις της Επιτροπής, οι προβλεπόμενες δράσεις είναι αρκετά γενικές, μη μετρήσιμες, ενώ δεν προβλέπονται με σαφήνεια η ύπαρξη και λειτουργία ομάδων εργασίας, οι γνωμοδοτήσεις ειδικών για τα απαιτούμενα έργα και η διαβούλευση με την Ε.Σ.Α.μεΑ. Η συγκεκριμένη ανεπάρκεια αποτυπώνεται και στο Ετήσιο Σχέδιο Δράσης, όπου παρατηρείται έλλειψη σαφών χρονοδιαγραμμάτων, γεγονός που δυσχεραίνει σημαντικά τη δυνατότητά μας να αποτυπώσουμε την υλοποίηση των διαφόρων στόχων του Υπουργείου.

4.2 Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Πολιτισμού 2021

Το ετήσιο σχέδιο δράσης του υπουργείου πολιτισμού περιλαμβάνει τόσο άμεσες όσο έμμεσες αναφορές στα άτομα με αναπηρία. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια του στόχου 3 «Αναβάθμιση του δημόσιου χώρου και βελτιωμένη πρόσβαση σε πολιτιστικές δραστηριότητες» γίνεται αναφορά για **ισότιμη συμμετοχή στον πολιτισμό** μέσω της προώθησης μέτρων άρσης των ανισοτήτων και δημιουργίας ευκαιριών και δυνατοτήτων συμμετοχής στα πολιτιστικά δρώμενα για όλες τις κατηγορίες πολιτών και ιδιαιτέρως για τα άτομα με αναπηρία με στόχο την ισότιμη συμμετοχή και την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Οι δράσεις που προτείνονται αφορούν στην ισότιμη πρόσβαση και συμμετοχή στον πολιτισμό και σε προγράμματα ανάπτυξης και διεύρυνσης του κοινού, κοινωνικής ένταξης και πολυπολιτισμικότητας. Τόσο η περιγραφή του γενικού στόχου, όσο και οι περιγραφόμενες δράσεις, συμβαδίζουν λεκτικά με τις διατάξεις της Σύμβασης και τις συστάσεις της επιτροπής προς τη χώρα μας για την εφαρμογή της Σύμβασης.

Τα προτεινόμενα έργα ετήσιου σχεδίου δράσης του Υπουργείου είναι σε συνάφεια με τις προβλέψεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο, η διατύπωση των έργων, μέσω των οποίων θα ολοκληρωθούν οι δράσεις, πραγματοποιείται με γενικό τρόπο, δεν ξεκαθαρίζουν τον τρόπο εφαρμογής των υποστόχων του ΕΣΔ και δε συμπεριλαμβάνουν στοχευμένο τρόπο υλοποίησης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στα άτομα με αναπηρία με τη συντόμευση ΑμεΑ, η οποία θα πρέπει να αντικατασταθεί σε όλα τα κείμενα με το δόκιμο «άτομα με αναπηρία».

Στα πλαίσια των δράσεων των υπόλοιπων στόχων, υπάρχει περιθώριο για την επέκταση των πολιτικών και στα άτομα με αναπηρία, όπως για παράδειγμα στον στόχο 1 «Ενίσχυση της πολιτιστικής και δημιουργικής οικονομίας ως βασικού πυλώνα ανάπτυξης» όπου οι δράσεις και τα προγράμματα που προβλέπονται χρήζουν επέκτασης και στα άτομα με αναπηρία. Συγκεκριμένα στον υποστόχο 1.8 «Διασφάλιση εργασιακών δικαιωμάτων και δημιουργία δεξαμενής ανθρώπινου δυναμικού πιστοποιημένων προσόντων για τις ανάγκες της πολιτιστικής κληρονομιάς», η συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία θα εξασφάλιζε τα εργασιακά τους δικαιώματα στο συγκεκριμένο χώρο.

Το γεγονός ότι δε γίνεται ευθεία αναφορά στα άτομα με αναπηρία στους υπόλοιπους στόχους του ετήσιου σχεδίου δράσης του Υπουργείου, μας κάνει να πιστεύουμε ότι το Υπουργείο έχει υιοθετήσει πλήρως τη **συμπεριληπτική πολιτική** και όπου αναφέρει «όλους τους πολίτες» εννοεί **όλους** τους πολίτες

βάσει και της αρχής της μη διάκρισης. Μια πιο εκτενής περιγραφή των έργων και πώς αυτά συγκεκριμενοποιούνται προκειμένου να συμπεριλάβουν και τα άτομα με αναπηρία, θα μας έδινε την αναγκαία βεβαιότητα.

4.3 Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Πολιτισμού 2021 (τομέας Αθλητισμού)

Το Υπουργείο έχει διακριτό ετήσιο σχέδιο δράσης σχετικά με τον τομέα του αθλητισμού. Σε αυτό προβλέπεται στα πλαίσια του στόχου 3 «Εκσυγχρονισμός, συντήρηση και αναβάθμιση των αθλητικών εγκαταστάσεων» η δράση 3.2 σχετικά με την προσβασιμότητα των αθλητικών εγκαταστάσεων και την κατασκευή δομών για άτομα με αναπηρία. Στα πλαίσια υλοποίησης της συγκεκριμένης δράσης αναφέρονται ως υποστηρικτικά έργα η αδειοδότηση αθλητικών εγκαταστάσεων εναρμονισμένων με προδιαγραφές προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία και η κατασκευή του Παραολυμπιακού Αθλητικού Κέντρου που θα αποτελέσει το πρώτο αθλητικό κέντρο για άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα.

Τα έργα που περιλαμβάνονται στο ετήσιο σχέδιο δράσης του Υπουργείου για τον τομέα του αθλητισμού στην πραγματικότητα επαναλαμβάνουν τις διατυπώσεις του ΕΣΔ. Δεν εξειδικεύουν τις προθέσεις του υπουργείου, ενώ η έλλειψη σαφούς χρονοδιαγράμματος δεν επιτρέπει την παρακολούθηση της όποιας προόδου στις εξαγγελίες του ετήσιου σχεδίου δράσης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στα άτομα με αναπηρία με τη συντόμευση ΑμεΑ, η οποία θα πρέπει να αντικατασταθεί σε όλα τα κείμενα με το δόκιμο «άτομα με αναπηρία».

Στα πλαίσια του στόχου 5 «Ανάδειξη του αθλητισμού στην κοινωνία» και συγκεκριμένα του υποστόχου 5.1 «Προώθηση του αθλητισμού στο γενικό πληθυσμό, με έμφαση στα παιδιά και τους εφήβους», τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να συμπεριληφθούν σε όλο το φάσμα των έργων που περιγράφονται προς την κατεύθυνση υλοποίησης του στόχου, καθώς σε κανένα σημείο δε γίνεται άμεση αναφορά.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η παράλειψη ευθείας αναφοράς στα άτομα με αναπηρία στους υπόλοιπους στόχους του ετήσιου σχεδίου δράσης του Υπουργείου σχετίζεται με το γεγονός ότι το Υπουργείο έχει υιοθετήσει πλήρως τη **συμπεριληπτική πολιτική** και όπου αναφέρει «όλους τους πολίτες» εννοεί όλους τους πολίτες βάσει και της αρχής της μη διάκρισης. Μια πιο εκτενής περιγραφή των έργων και πώς αυτά εξειδικεύονται προκειμένου να συμπεριλάβουν και τα άτομα με αναπηρία, είναι ωστόσο αναγκαία.

4.4 Νομοθετικές Εξελίξεις μετά τις συστάσεις της Επιτροπής

- Νόμος 4672/2020 – ΦΕΚ 48/Α/04-03-2020_ Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1564 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων προστατευόμενων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων και για την τροποποίηση της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.

Πρόκειται για την ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2017/1564 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά στη Συνθήκη του Μαρρακές. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω ενσωμάτωση αποτελεί ταυτοχρόνως και υιοθέτηση της σύστασης της Επιτροπής των ΗΕ όπως αυτή είναι διατυπωμένη στις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής. Με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2017/1564 ανοίγει ο δρόμος για την άρση των εμποδίων των ατόμων με προβλήματα όρασης, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων σε σχέση με τη μεταφορά των προϊόντων πνευματικής ιδιοκτησίας.

- Νόμος 4726/2020_ Αναμόρφωση θεσμικού πλαισίου των αρχαιρεσιών των αθλητικών φορέων, διακρινόμενοι συνοδοί αθλητών ΑμεΑ, σύσταση Εθνικής Πλατφόρμας Αθλητικής Ακεραιότητας, Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή (Ε.Ο.Ε.), Ελληνική Παραολυμπιακή Επιτροπή (Ε.Π.Ε.) και άλλες διατάξεις.

Με τον συγκεκριμένο νόμο ρυθμίζονται τυπικές προϋποθέσεις για το χαρακτηρισμό των αθλητών/τριών ως αθλητών/τριών με αναπηρία, για την ίδρυση αθλητικών σωματείων των αθλητών με αναπηρία και ορίζονται τροποποιήσεις που χρειάζεται να γίνουν σε παλιές αθλητικές εγκαταστάσεις προκειμένου να είναι προσβάσιμες από όλους.

- Νόμος 4761/2020 - ΦΕΚ 248/Α/13-12-2020_Αναδιοργάνωση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και μετονομασία του σε Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων, προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στο εξωτερικό, ρυθμίσεις για το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης και το μουσείο «Φοίβος Ανωγειανάκης» και άλλες διατάξεις

Ο συγκεκριμένος νόμος, παρά το γεγονός ότι εκδόθηκε μετά τις συστάσεις της Επιτροπής των Η.Ε. για την εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα μας, περιορίζεται κυρίως σε διοικητικές ρυθμίσεις. Ωστόσο, λόγω του ότι κάνει αναφορά στην αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών στους επισκέπτες των αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, μνημείων και μουσείων (αρ.2 παρ.1), θα

μπορούσε να έχει συμπεριλάβει ευθείες ρυθμίσεις σχετικά με την προσβασιμότητα των συγκεκριμένων χώρων που αδιαμφισβήτητα θα συνέβαλαν στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

- **Νόμος 4708/2020 - Κέντρο Πολιτισμού και Δημιουργίας ΑΚΡΟΠΟΛ και λοιπές διατάξεις.**

Με τον συγκεκριμένο νόμο ιδρύεται και λειτουργεί το ΑΚΡΟΠΟΛ ΑΚΡΟΣ που επιδιώκει την εξυπηρέτηση των σκοπών δημοσίου συμφέροντος.

Ενδεικτικά αναφέρονται η ανάπτυξη δράσεων και προγραμμάτων για την ενδυνάμωση των δομών οργανισμών και φορέων του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου, η καλλιέργεια των δεξιοτήτων των μελών του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου, η δημιουργία ευκαιριών κινητικότητας, η παροχή δυνατότητας έκθεσης και διάθεσης έργων των μελών του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου, η χρηματοδότηση ή και επιδότηση της παραγωγή καλλιτεχνικών έργων, η χρηματοδότηση, η χορήγηση υποτροφιών σε μέλη του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου και η σύσταση και λειτουργία φυσικού και ψηφιακού κόμβου πληροφόρησης για τα μέλη του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου.

Στο συγκεκριμένο νόμο υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στα άτομα με αναπηρία. Συγκεκριμένα το αρ. 2 παρ. 3δ αναφέρει ότι «Η ανάπτυξη και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το γενικό κοινό, παιδιά και οικογένειες, καθώς και στοχευμένες κοινωνικές και άλλες ομάδες, όπως άτομα άνω των 65 ετών, **άτομα με αναπηρία**, κατοίκους της περιοχής για την εξοικείωσή τους με την τέχνη και τις πολλαπλές εκφάνσεις της δημιουργικότητας και τη συμμετοχή τους σε πολιτιστικές δράσεις».

Η συγκεκριμένη, ωστόσο, αναφορά αποτελεί και τη μοναδική στο σύνολο του κειμένου του νόμου.

- **Νόμος 4809/2021 - Αναμόρφωση θεσμικού πλαισίου της Επιτροπής Επαγγελματικού Αθλητισμού, διατάξεις εναρμόνισης με ολιστική μελέτη FIFA-UEFA για το ποδόσφαιρο και την Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία, αναδιάρθρωση επαγγελματικών κατηγοριών ποδοσφαίρου, λειτουργική ενίσχυση Εθνικού Οργανισμού Καταπολέμησης Ντόπινγκ, αναμόρφωση θεσμικού πλαισίου προπονητών αθλημάτων και λοιπές τροποποιήσεις της αθλητικής νομοθεσίας.**

Σημαντικό βήμα στο συγκεκριμένο νόμο αποτελεί η αντικατάσταση στις διατάξεις του, του ακρωνύμιου «ΑμεΑ», όπως καταγραφόταν στον Ν.4726/2020, με το δόκιμο «Άτομα με Αναπηρία».

5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας παρατηρείται μια θετική μεταβολή στο χώρο του πολιτισμού με μία σταδιακή αύξηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον τομέα της καλλιτεχνικής έκφρασης. Εμφανίζονται περισσότερες συμπεριληπτικές καλλιτεχνικές ομάδες ή ανεξάρτητοι καλλιτέχνες με αναπηρία που λαμβάνουν σημαντικές καλλιτεχνικές πρωτοβουλίες τόσο εντός, όσο και εκτός συνόρων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτών των πρωτοβουλιών είναι το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Αναπηρίας που διοργανώνεται από την καλλιτεχνική ομάδα «Δρυάδες εν πλω» και το Φεστιβάλ «Η αντανάκλαση της αναπηρίας στην τέχνη – Reflection of Disability in art (RoDi)” που κατέστη θεσμός του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Αν και το μεγαλύτερο μέρος της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία αποτελεί η ιδιωτική πρωτοβουλία, δράσεις όπως οι ανωτέρω, πιστοποιούν μια τάση παγίωσης και σε οργανωμένες και θεσμικές πρωτοβουλίες.

Ωστόσο, μετά από μια μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης, αλλά και με τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο και με την παρατεταμένη αναστολή λειτουργίας των χώρων πολιτισμού και αθλητισμού, η συμμετοχή των ατόμων με ή χωρίς αναπηρία είτε ως θεατές, είτε ως δημιουργοί, θεωρείται «πολυτέλεια».

Κρίνεται ως ιδιαίτερος σημαντικό να θυμηθούμε ότι η συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή και στον αθλητισμό, αποτελεί παράγοντα ατομικής ευημερίας και προσωπικής ικανοποίησης. Για το λόγο αυτό, **η ενίσχυση των επιπέδων συμμετοχής αποτελεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο στόχο των πολιτικών υγείας και όχι μόνο του τομέα πολιτισμού.** Η συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή αποτελεί παράγοντα επιτυχίας στην εκπαιδευτική και επαγγελματική σταδιοδρομία²⁶ και ταυτόχρονα διαμορφώνει καταλυτικά την ποιότητα των δημοκρατικών καθεστώτων, αποτελώντας παράγοντα κοινωνικής συνοχής και δημοκρατικής σταθερότητας.²⁷

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην Ενότητα 3 του παρόντος κειμένου, τα ποσοστά συμμετοχής του γενικού πληθυσμού σε πολιτιστικές δραστηριότητες είναι σημαντικά

²⁶ 4^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: «Συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες», Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρία, ΕΣΑμεΑ, σ.4. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5fa/153/565/5fa15356599df29096960.docx>

²⁷ Hertie School of Governance (2017), “Cultural participation and inclusive societies: A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy”, Council of Europe, Strasbourg.

χαμηλότερα σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ειδικότερα για τα άτομα με αναπηρία η συμμετοχή τους είναι ακόμα μικρότερη, γεγονός που επιβεβαιώνει και η ανάλυση δεδομένων που λαμβάνει υπόψη το δείκτη GALI (Global Activity Limitation Index) επιβεβαιώνοντας την έντονη συσχέτιση της αναπηρίας με το δείκτη πολιτιστικής και κοινωνικής συμμετοχής.

Παρά τη θεσμική δέσμευση της χώρας για την Εφαρμογή της Σύμβασης, την έκδοση του ν.4488/2017 και την ψήφιση του ΕΣΔ, ένας από τους βασικούς λόγους μη συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό και τον αθλητισμό, αποτελεί η προσβασιμότητα των χώρων και του υλικού. Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν περιορισμένη προσβασιμότητα στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, στα πολιτιστικά αγαθά και τις πολιτιστικές και αθλητικές υποδομές, στους χώρους αναψυχής και δημιουργικής απασχόλησης.²⁸ Σε αυτό θα πρέπει να προστεθούν και οι αποκλεισμοί εξαιτίας της ελλιπούς προσβασιμότητας του ψηφιακού περιβάλλοντος, γεγονός που αναδείχθηκε ακόμα περισσότερο στην περίοδο της αναστολής λειτουργίας των φυσικών χώρων πολιτισμού εξαιτίας της πανδημίας COVID-19. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και η ίδια η ιστοσελίδα του Υπουργείου που σε βαθμό προσβασιμότητας έχει ακόμα σημαντικά περιθώρια βελτίωσης προκειμένου να γίνει απόλυτα προσβάσιμη για τα άτομα με αναπηρία.²⁹

Το Υπουργείο στα πλαίσια του Προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη 2014-2020» είχε ως στόχο την προώθηση της κοινωνικής ανθεκτικότητας και ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, καθώς και του διαπολιτισμικού διαλόγου μέσω του πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αναφέρεται επίσης στο πρόγραμμα ότι οι τομείς της καινοτομίας **ενδείκνυται** να έχουν και μία κοινωνική διάσταση όπως τη διεύρυνση κοινού, την ισότητα των φύλων, την κοινωνική ενσωμάτωση, την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, την ψηφιοποίηση κ.λ.π. Στόχος, επιπλέον, θεωρείται και η αύξηση της πολιτιστικής συμμετοχής σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Συγκεκριμένα για την κοινωνική ενσωμάτωση, συμπεριλαμβανομένης και της αρχής της Ισότητας των Φύλων, αναφέρεται ότι το πρόγραμμα θα στηρίξει την κοινωνική ένταξη/ενσωμάτωση ως θεμελιώδη αξία για τον πολιτισμό, την κοινωνία και την

²⁸ 4^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: «Συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες», Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρία, ΕΣΑμεΑ, σ.9. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5fa153/565/5fa15356591df29096960.docx>

²⁹ Σύμφωνα με την εφαρμογή Lighthouse, το ποσοστό προσβασιμότητας της ιστοσελίδα τους Υπουργείου Πολιτισμού είναι μόλις 64% με τα προβλήματα να εντοπίζονται στο ότι τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης, οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα, οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] κ.λπ.

οικονομία της Ευρώπης και θα ενσωματώσει στους στόχους του τις προτεραιότητες της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ισότητα των Φύλων (Commission's Gender Equality) και το σχέδιο δράσης για τον σεβασμό της ποικιλομορφίας και την ενίσχυση της ισότητας και της δικαιοσύνης (Action Plan on honouring Diversity and boosting Equality and Fairness). Το πρόγραμμα αναγνωρίζει ότι ο πολιτισμός αποτελεί το κλειδί για την ενίσχυση συνεκτικών κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς. Με τον τρόπο αυτό, θα υποστηρίξει πρωτοβουλίες που επιτρέπουν σε περισσότερα άτομα να συμμετάσχουν στον πολιτισμό και που συμβάλλουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων και στην επίτευξη μιας πιο ισορροπημένης συμμετοχής των φύλων στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες. Επιπλέον, στο πλαίσιο της μεταναστευτικής πίεσης, ο πολιτισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ένταξη των μεταναστών, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να αισθανθούν μέρος των κοινωνιών υποδοχής και συμβάλλει στην ανάπτυξη καλών σχέσεων μεταξύ μεταναστών και τοπικών κοινοτήτων.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής της Σύμβασης η κοινωνική ενσωμάτωση και η ένταξη ως θεμελιώδης αξία του πολιτισμού αποτελούν καθοριστικούς στόχους πολιτικής σε συνδυασμό με την ενίσχυση της ισότητας ως βασικό μέσο για την ενίσχυση των συνεκτικών κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι το πρόγραμμα διαπνέεται από την έννοια της συμπερίληψης, απουσιάζει η ευθεία αναφορά σε δράσεις που αφορούν στα άτομα με αναπηρία. Αντίστοιχη λογική υπάρχει και στο Πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη 2021-2027» που στοχεύει στην ενίσχυση της ψηφιακής, κυρίως, προσβασιμότητας.

Η προώθηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την κοινωνική ζωή οφείλει να αποτελέσει οριζόντια προτεραιότητα σε όλα τα προγράμματα και δράσεις που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό και πυλώνα του ΕΣΔ. Είναι αναγκαία η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον πολιτισμό, προκειμένου να διασφαλιστεί το ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα ως κοινό, εργαζόμενοι, δημιουργοί στην πολιτισμική κληρονομιά, τα αξιοθέατα, το υλικό και τις υπηρεσίες, καθώς επίσης και στον μοντέρνο πολιτισμό και στις επιχειρήσεις πολιτιστικής και δημιουργικής παραγωγής.

Σε περιόδους παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, η ανεμπόδιστη συμμετοχή όλων στα αγαθά του πολιτισμού είναι περισσότερο από επιτακτική, καθώς μπορεί να αποτελέσει το όχημα για την προστασία και τη διάχυση των δημοκρατικών αξιών και

των ανθρώπινων δικαιωμάτων και να καταστεί μοχλός ισόρροπης και δίκαιης ανάπτυξης.³⁰

Εξαιτίας των βαθιά ριζωμένων προκαταλήψεων και στερεοτύπων, οι αρχές και οι φορείς που εμπλέκονται στην ανάπτυξη και τη διάδοση πολιτιστικών προϊόντων προσεγγίζουν την κοινωνική ομάδα των ατόμων με αναπηρία μόνο ως παθητικούς αποδέκτες και όχι ως δημιουργούς. Σε αυτό έχει συμβάλει και η απαξίωση της δημιουργικότητας των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο του ιατρικού/φιλανθρωπικού μοντέλου, που αντιμετωπίζει την καλλιτεχνική έκφραση των ατόμων με αναπηρία αποκλειστικά ως μέσο αποθεραπείας και αποκατάστασης.³¹

Σημαντικό στοιχείο της στερεοτυπικής αντίληψης που υπάρχει για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στον τομέα του πολιτισμού, όχι μόνο ως θεατών, αλλά κυρίως ως δημιουργών, αποτελεί το γεγονός ότι μόλις το 2017 καταργήθηκε ο όρος της «αρτιμέλειας» ως προϋπόθεση εισαγωγής στις ανώτερες δραματικές σχολές της χώρας. Ενώ και η πρόσφατη υπογραφή σύμβασης ηθοποιού με σύνδρομο Down με το Εθνικό Θέατρο, χαιρέτιστηκε από τα δημοσιογραφικά μέσα ως κάτι ιδιαίτερο και όχι αυτονόητο, αποδεικνύοντας ότι όσα κι αν υπάρχει λεκτική προσαρμογή της συμπεριληπτικής πολιτικής στα κείμενα πολιτικής και δράσεων, πρακτικά απέχουμε πολύ από την αυτονόητη, πλήρη ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία.

Η ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό περιλαμβάνει 3 πτυχές. Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία **να απολαμβάνουν τα πολιτιστικά αγαθά και τις υπηρεσίες σε ίση βάση με τους άλλους**, το δικαίωμα **να μετέχουν ενεργά και να συνδιαμορφώνουν τον πολιτισμό ως δημιουργοί/παραγωγοί πολιτιστικών αγαθών** και το δικαίωμα **να φέρουν τις ιδιαίτερες πολιτισμικές τους ταυτότητες**, απολαμβάνοντας την αποδοχή και το σεβασμό της κοινωνίας. Η εκπλήρωση του δικαιώματος στην πολιτιστική συμμετοχή απαιτεί τα πολιτιστικά αγαθά, οι δραστηριότητες και οι υπηρεσίες να πληρούν, μεταξύ άλλων, τα κριτήρια

³⁰ 4^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: «Συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες», Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρία, ΕΣΑμεΑ, σ.10. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5fa/153/565/5fa15356591df129096960.docx>

³¹ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας ΕΣΑμεΑ, Κείμενα Πολιτικής, Πολιτισμός για Όλους: Διασφαλίζοντας την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτισμική ζωή, σ. 11. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5f8/6ce/oc4/5f86ceoc48184229355950.pdf>

της διαθεσιμότητας, της προσβασιμότητας, της αποδοχής και της προσαρμοστικότητας, σύμφωνα με την αρχή της ισότητας και μη διάκρισης.³²

Αναγνωρίζονται οι ιδιαίτερες συνθήκες υγειονομικής κρίσης που προέκυψαν λίγους μόνο μήνες μετά τη διατύπωση των παρατηρήσεων της Επιτροπής εξαιτίας της πανδημίας του COVID-19, ωστόσο ακριβώς αυτή η ιδιαίτερη συνθήκη επιβάρυνε ακόμα περισσότερο την ήδη δυσλειτουργική πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στον τομέα του πολιτισμού.

5.1 Ειδικές Συστάσεις

Οι πολιτικές που αφορούν στα άτομα με αναπηρία στον τομέα του πολιτισμού και του αθλητισμού είναι αναγκαίο να ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το νέο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του σχεδιασμό το σύνολο των Άρθρων της Σύμβασης, και ειδικότερα τις απαιτήσεις το άρθρο 30 της Σύμβασης, την Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα το άρθρο 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία», καθώς και την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030³³ και ειδικότερα την παράγραφο 5.5 «Βελτίωση της πρόσβασης στην τέχνη και τον πολιτισμό, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο, τον αθλητισμό και τον τουρισμό».

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην πλήρη και ισότιμη συμμετοχή τους στον πολιτισμό, είτε ως αποδέκτες των πολιτιστικών αγαθών, είτε ως εργαζόμενοι στον πολιτιστικό τομέα, είτε ως δημιουργοί και καλλιτέχνες. Η ως άνω συμπερίληψη επιτάσσεται τόσο μέσω του άρθρου 30 της Σύμβασης, όσο και από το άρθρο 62 παρ.1 του ν.4488/2017.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, όπως έχει αποτυπωθεί περισσότερο αναλυτικά στο Συνοδευτικό Αρχείο αυτής της Επιστολής, στα πεδία του πολιτισμού, της ψυχαγωγίας και του

³² Γενικό σχόλιο της Επιτροπής Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, αρ. 21.

³³ Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου, δείτε στο συνοδευτικό αρχείο.

αθλητισμού, καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η Ε.Σ.Α.μεΑ. και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

- Την προώθηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό, τον αθλητισμό και την κοινωνική ζωή, ώστε να αποτελέσει οριζόντια προτεραιότητα σε όλα τα προγράμματα και δράσεις του Υπουργείου που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό.
- Την ενίσχυση της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής εκπαίδευσης στα γενικά και ειδικά σχολεία, κυρίως στον τομέα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να καλλιεργηθεί η έννοια της συμμετοχής, της συμπερίληψης και της συνύπαρξης και συνεργασίας ατόμων με ή χωρίς αναπηρία στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή, και ταυτοχρόνως να αναχαιτιστεί ο αποκλεισμός των παιδιών με αναπηρία από την πολιτισμική εκπαίδευση. Προς την κατεύθυνση αυτή χρειάζεται ένα συγκεκριμένο και σαφώς καθορισμένο πλάνο δράσεων. Βάσει της Έκθεσης Υλοποίησης δεν έχει δοθεί η απαραίτητη έμφαση, παρά την ύπαρξη της πρόθεσης στους στόχους τους ΕΣΔ.
- Την υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων που προωθούν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στα πολιτιστικά δρώμενα και εφαρμογή μέτρων για την υποστήριξη του δημιουργικού, καλλιτεχνικού και διανοητικού δυναμικού των ατόμων με αναπηρία. Τα προγράμματα αυτά χρειάζεται να πραγματοποιούνται σε συστηματική βάση και να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος της ζωής, ιδιαίτερα στις τοπικές κοινωνίες. Σημαντική ως προς αυτό είναι η θέσπιση πρόσθετων κινήτρων για τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε δράσεις πολιτισμού.
- Την επιτάχυνση των δράσεων που εξασφαλίζουν την ανεμπόδιστη πρόσβαση στους χώρους πολιτισμού.
- Την επέκταση των δράσεων προσβασιμότητας με τη δημιουργία τμημάτων αφής (σε μουσεία κ.λπ.). Ήδη η Ε.Σ.Α.μεΑ. έχει δρομολογήσει σχετική συνεργασία με την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών με διττό στόχο αφενός την βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στον πολιτιστικό πλούτο και αφετέρου την εξοικείωση των νέων καλλιτεχνών με τη συμπεριληπτική διάσταση της τέχνης.
- Την αντίστοιχη μέριμνα χρειάζεται να δοθεί στο πολιτιστικό - εκπαιδευτικό υλικό και στις πολιτιστικές υπηρεσίες, φυσικές και ηλεκτρονικές με σκοπό κανένας πολίτης να μην αποκλείεται από την απόλαυση και άσκηση του δικαιώματός του τόσο κατά την επίσκεψη ενός χώρου, όσο και αναφορικά με την πληροφόρησή του.
- Τη θέσπιση της υποχρεωτικότητας αναφορικά με την πιστοποίηση των μουσείων για τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία.

- Τη συνεχή προβολή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία μέσα από τους χώρους πολιτισμού και αθλητισμού με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και ανισοτήτων που αναπαράγονται καθημερινά εις βάρος τους, συμβάλλοντας στη δημιουργία μια πιο συνεκτικής και δημοκρατικής κοινωνίας.
- Την ενίσχυση της υποστήριξης των επαγγελματιών αθλητών με αναπηρία. Με δεδομένη και την πρόσφατη επιτυχία της παραολυμπιακής ομάδας τους Παραολυμπιακούς Αγώνες του Τόκιο, γίνεται αντιληπτή η σημασία της υποστήριξης του αθλητισμού των ατόμων με αναπηρία, παρέχοντας αθλητική προετοιμασία στους αθλητές με αναπηρία ίδιας ποιότητας με εκείνη των άλλων συμμετεχόντων.
- Την προώθηση της ενεργούς πρόσβασης και συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στις αθλητικές δραστηριότητες στην κοινότητα και ενίσχυση των αθλητικών αναπηρικών φορέων, όχι μόνο εθνικού, αλλά και τοπικού ή περιφερειακού επιπέδου. Η ύπαρξη προσβάσιμων εγκαταστάσεων στο πλαίσιο της κοινότητας, με την ταυτόχρονη ενίσχυση της έννοιας της συμμετοχής στο σχολικό περιβάλλον μπορούν να υποστηρίξουν τη αθλητική συμμετοχή των παιδιών και ατόμων με αναπηρία μέσω δράσεων που ενισχύουν την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, τη σύνδεσή τους με μια ομάδα και την προαγωγή της καλής τους υγείας.
- Τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των αθλητικών υποδομών και υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρία, με όποια ιδιότητα και αν αυτά συμμετέχουν στις αθλητικές δραστηριότητες (θεατές/επισκέπτες, αθλητές, δημοσιογράφοι, εργαζόμενοι κλ.π), καθώς και των σχετικών συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- Την ενσωμάτωση της Κάρτας Πολιτισμού και της Κάρτας Φιλάθλου, που ακόμα δεν έχουν εκδοθεί, στην Κάρτα Αναπηρίας, η έκδοση της οποίας αποτελεί άμεσο στόχο της Κυβέρνησης, με τη συνεργασία των εμπλεκόμενων Υπουργείων με την Ε.Σ.Α.μεΑ.

5.2 Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στη χρήση **της γλώσσας**, και ειδικότερα στην ορολογία που χρησιμοποιείται στον επίσημο δημόσιο λόγο για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού, των κρατικών φορέων καθώς και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης

γλώσσας βασίζεται στην πολύχρονη επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αυτή καθ' αυτή αποτελεί κύριο διαμορφωτή της κουλτούρας και των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία πρέπει να είναι **συμπεριληπτική** (inclusive language), καθώς **δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του**, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαιρεθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τον γραπτό και προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία. Ως «Παρατηρητήριο» εργαζόμαστε συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, παραθέτουμε στο Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής (**Παράρτημα II**)³⁴ τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσίευσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων, προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην ορθή/βέλτιστη εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Στην επίτευξη αυτού του σκοπού μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της Ε.Σ.Α.μεΑ. (IN- Ε.Σ.Α.μεΑ.), το οποίο κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό για την παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στα ζητήματα της αναπηρίας.

³⁴ Βλ. **Παράρτημα II**, σσ. 55-57, του παρόντος αρχείου.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,³⁵ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής **η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, προκειμένου αυτά να συμμετέχουν** τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος, και ιδιαίτερα με **την τριτοβάθμια οργάνωσή τους, την Ε.Σ.Α.μεΑ.**, μπορεί να διασφαλιστεί η συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να επισημαίνουμε ότι επιδίωξη της Ε.Σ.Α.μεΑ. και του «Παρατηρητηρίου» είναι η σταθερή συνεργασία με το Υπουργείο σας προκειμένου να συμβάλλουμε στο μέγιστο των δυνατοτήτων μας, στην ορθή υλοποίηση των προτεινόμενων μέτρων και πολιτικών, **με γνώμονα πάντα την ανεμπόδιστη άσκηση και απόλαυση των δικαιωμάτων των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που εκπροσωπούμε.**

³⁵ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2pjFYzWLBuovA%2bBr7QovZhbuyqzjDNoplweYI46WXrJJ6aB3Mx4y%2fspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iKip>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΆΡΘΡΩΝ 30 (ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ, ΤΗΝ ΑΝΑΨΥΧΗ, ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ) ΚΑΙ 9 (ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ)

Άρθρο 30

Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν, σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή και λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες:

(α) απολαμβάνουν την πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό, με προσβάσιμες μορφές,

(β) απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες, σε προσβάσιμες μορφές,

(γ) απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών παραστάσεων ή υπηρεσιών, όπως θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες και, κατά το δυνατόν περισσότερο, απολαμβάνουν την πρόσβαση σε μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να καθιστούν ικανά τα άτομα με αναπηρίες να έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν και να χρησιμοποιήσουν το δημιουργικό, καλλιτεχνικό και διανοητικό δυναμικό τους, όχι μόνο προς όφελος τους, αλλά και για τον εμπλουτισμό της κοινωνίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ώστε να διασφαλίζουν ότι οι νόμοι που προστατεύουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας δεν αποτελούν αδικαιολόγητο εμπόδιο ή εμπόδιο που προκαλεί διακρίσεις στην πρόσβαση, των ατόμων με αναπηρίες, στο πολιτιστικό υλικό.

4. Τα άτομα με αναπηρίες δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, αναγνώρισης και υποστήριξης της ιδιαίτερης πολιτιστικής και γλωσσικής ταυτότητας τους, συμπεριλαμβανομένων των νοηματικών γλωσσών και του πολιτισμού των κωφών.

5. Με σκοπό να καθιστούν ικανά τα άτομα με αναπηρίες να συμμετέχουν, σε ίση βάση με τους άλλους, σε ψυχαγωγικές, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και αθλητικές δραστηριότητες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε:

(α) Να ενθαρρύνουν και να προάγουν τη συμμετοχή, σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκταση, των ατόμων με αναπηρίες στις γενικές αθλητικές δραστηριότητες, σε όλα τα επίπεδα,

(β) Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να διοργανώνουν, αναπτύσσουν και συμμετέχουν σε αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες ειδικά για άτομα με αναπηρίες και, για το σκοπό αυτό, να ενθαρρύνουν την παροχή, σε ίση βάση με τους άλλους, κατάλληλων οδηγιών, κατάρτισης και πόρων,

(γ) Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε αθλητικούς, ψυχαγωγικούς και τουριστικούς τόπους,

(δ) Να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά με αναπηρίες έχουν ίση πρόσβαση με τα υπόλοιπα παιδιά στη συμμετοχή στο παιχνίδι, στην αναψυχή και στον ελεύθερο χρόνο και σε αθλητικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων και των δραστηριοτήτων στο σχολικό σύστημα,

(ε) Να διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες όσων εμπλέκονται στη διοργάνωση ψυχαγωγικών, τουριστικών, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων.

Το άρθρο 3ο της Σύμβασης αφορά στην ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή και ορίζει τα μέτρα που χρειάζεται να λάβουν τα συμβαλλόμενα κράτη προκειμένου να επιτραπεί η ίση άσκηση του δικαιώματος σε όλους τους πολίτες.

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου αφορά στην εξασφάλιση της προσβασιμότητας. Συγκεκριμένα, προσβάσιμες μορφές πολιτιστικού υλικού, σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο, πολιτιστικές παραστάσεις, υπηρεσίες, μουσεία, βιβλιοθήκες και μνημεία.

Πέρα από την παρουσία τους ως θεατές, ωστόσο, στην παράγραφο 2, το άρθρο 3ο σημασιοδοτεί και τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία ως παραγωγών πολιτισμικού έργου με την αξιοποίηση του δημιουργικού δυναμικού τους με στόχο τον ίδιο τον εμπλουτισμό της κοινωνίας.

Στην παράγραφο 3 τίθεται στο προσκήνιο το ζήτημα των πνευματικών δικαιωμάτων και της χρήσης τους ως δικαιολογίας και τελικώς ως εμπόδιο για τη μετατροπή του πολιτισμικού έργου σε μορφές προσβάσιμες σε ορισμένα είδη αναπηριών. Η υιοθέτηση της συγκεκριμένης παραγράφου στη Σύμβαση αποτέλεσε το μέσο διεκδίκησης που οδήγησε στη Συνθήκη του Μαρρακές και στην σε σημαντικό βαθμό επίλυση του συγκεκριμένου εμποδίου για τα άτομα με αναπηρίες.

Στις παραγράφους 4 και 5 τίθεται στο προσκήνιο η ανάγκη αναγνώρισης και υποστήριξης της ιδιαίτερης πολιτιστικής και γλωσσικής τους ταυτότητας και η λήψη μέτρων που θα ενθαρρύνουν τα άτομα με αναπηρία να λαμβάνουν ενεργό

ρόλο και στον τομέα του αθλητισμού. Προς το σκοπό αυτό, αναγκαία κρίνεται η υποστήριξη της συμμετοχής τους, η πρόσβαση των εγκαταστάσεων, η παροχή πόρων για την κατάρτιση και ενημέρωσή τους σε σχέση με τα οφέλη της συμμετοχής τους και η σημασία που έχει για τα παιδιά η κοινωνικοποίησή τους μαζί με άλλα παιδιά και η ίση πρόσβασή τους στο παιχνίδι, την ψυχαγωγία και τον αθλητισμό.

Άρθρο 9 Προσβασιμότητα

1. Προκειμένου να είναι σε θέση τα άτομα με αναπηρίες να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής, τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρίες την πρόσβαση, σε ίση βάση με τους άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την πληροφορία και τις επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφορίας και επικοινωνιών και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές. Τα μέτρα αυτά, που θα συμπεριλαμβάνουν τον προσδιορισμό και την εξάλειψη των εμποδίων και κωλυμάτων προσβασιμότητας, θα ισχύουν, μεταξύ άλλων, για:

(α) τα κτίρια, τους δρόμους, τις μεταφορές και λοιπές εσωτερικές και υπαίθριες εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των σχολείων, των κατοικιών, των ιατρικών εγκαταστάσεων και των εργασιακών χώρων,

(β) τις πληροφορίες, τις επικοινωνίες και λοιπές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν επίσης κατάλληλα μέτρα προκειμένου:

(α) να αναπτύξουν, διαδώσουν και παρακολουθούν την εφαρμογή των ελάχιστων προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών για την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και των υπηρεσιών που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό,

(β) να διασφαλίζουν ότι οι ιδιωτικοί φορείς, οι οποίοι προσφέρουν εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις μορφές της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρίες,

(γ) να παρέχουν κατάρτιση τους άμεσα ενδιαφερόμενους, σε σχέση με τα ζητήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες,

(δ) να παρέχουν, στα κτίρια και τις λοιπές εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό, σύστημα σήμανσης σε Μπράιλ και σε ευανάγνωστες και κατανοητές μορφές,

(ε) να παρέχουν μορφές ζωντανής βοήθειας και ενδιαμέσων, συμπεριλαμβανομένων των οδηγών, των αναγνώστων και των επαγγελματιών διερμηνέων της νοηματικής γλώσσας, προκειμένου να διευκολύνουν την προσβασιμότητα στα κτίρια και σε άλλες εγκαταστάσεις που είναι ανοικτές στο κοινό,

(στ) να προάγουν άλλες κατάλληλες μορφές βοήθειας και υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρίες, προκειμένου να διασφαλίζουν την πρόσβαση τους στην πληροφορία,

(ζ) να προάγουν την πρόσβαση, για τα άτομα με αναπηρίες, στις νέες τεχνολογίες και τα συστήματα πληροφορίας και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένου και του Διαδικτύου,

(η) να προάγουν το σχεδιασμό, την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη διανομή προσιτών τεχνολογιών και συστημάτων ενημέρωσης και επικοινωνιών σε αρχικό στάδιο, έτσι ώστε αυτές οι τεχνολογίες και συστήματα να καταστούν προσιτές με ελάχιστο κόστος.

Το άρθρο 9 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες που αφορά στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες στην αυτόνομη διαβίωση και τη συμμετοχή τους σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής. Για το λόγο αυτό, το συγκεκριμένο άρθρο συνδυάζεται με όλα τα άρθρα της Σύμβασης καθώς αποτελεί εργαλειακά το μέσο για τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία και την άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων τους.

Στην πρώτη παράγραφο του άρθρου ορίζεται η γενικότερη έννοια της πρόσβασης και των μέτρων που καλούνται να λάβουν τα συμβαλλόμενα κράτη ώστε τα άτομα με αναπηρία να έχουν πρόσβαση τόσο στο φυσικό περιβάλλον (κτίρια, δρόμοι, μεταφορές, εσωτερικές και υπαίθριες εγκαταστάσεις), όσο και στην κοινωνία της πληροφορίας, την επικοινωνία, τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες και στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης.

Στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου καθορίζονται επιμέρους μέτρα από τα συμβαλλόμενα κράτη όπως η παρακολούθηση των προτύπων για την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, η εφαρμογή των μέτρων και από τους ιδιωτικούς φορείς, η εκπαίδευση του προσωπικού σε σχέση με τα ζητήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, η χρήση ευανάγνωστων και κατανοητών μορφών σήμανσης (γραφή Braille, ηχητικά μηνύματα, νοηματική γλώσσα), η διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία στην πληροφορία μέσω κατάλληλων μορφών βοήθειας και υποστήριξης, η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η δημιουργία τεχνολογιών σε προσιτό κόστος για τα άτομα με αναπηρία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Μια από τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής, όπως προέκυψε ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους,³⁶ αφορούσε στη γλώσσα που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, η Παρατήρηση αφορούσε στην υποτιμητική γλώσσα που χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία και στην ανάγκη εξάλειψής της από την ελληνική νομοθεσία.³⁷

Η βασική αρχή που εισάγεται με τη Σύμβαση είναι ότι η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι μια γλώσσα συμπεριληπτική (inclusive language) που θα δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες αφενός από την ιατρική προσέγγιση για την αναπηρία, αφετέρου από στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Σύμφωνα με τις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (*Disability-inclusive language guidelines*) που δημοσιεύσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (*Disability Inclusion Strategy*),³⁸ η γλώσσα που οφείλουμε να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες πέντε αρχές:

- Έμφαση στο άτομο και όχι στην αναπηρία
- Αποφυγή χρήσης «ετικετών» και στερεοτύπων
- Μη χρήση συγκαταβατικών ευφημισμών
- Η αναπηρία δεν είναι ασθένεια ή πρόβλημα
- Χρήση ορθής γλώσσας όχι μόνο στον γραπτό λόγο αλλά και στον προφορικό και ανεπίσημο λόγο

³⁶ Βλ. σ.13 αυτού του παρόντος αρχείου

³⁷ Σχετικά με την Παρατήρηση και Σύσταση της Επιτροπής των Η.Ε. για την ορολογία βλ. σ. του παρόντος κειμένου.

³⁸ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.un Geneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η ορολογία που προτείνεται να χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία όπως και η ορολογία που είναι καλό να αποφεύγεται.

Προτεινόμενοι όροι για την αναπηρία		Όροι που θα πρέπει να αποφεύγονται	
	άτομο/α με αναπηρία		άτομα/α με ειδικές ανάγκες, άτομο/α με ειδικές ικανότητες, ανάπηρος/η, ανάπηρο/α άτομο/α, ΑμεΑ, ΑμΕΑ, αφανείς ήρωες της καθημερινότητας, ήρωες της ζωής ήρωες με αναπηρία
	άτομο/α χωρίς αναπηρία, το υπόλοιπο του πληθυσμού		κανονικός/η, υγιής, φυσιολογικός, αρτιμελής
	έχει αναπηρία...		υποφέρει από, πάσχει από ταλαιπωρείται από, χτυπήθηκε από
	άτομο με νοητική αναπηρία		καθυστερημένος, καθυστερημένο άτομο, αργός, ανισόρροπος, χαμηλής νοημοσύνης,
	άτομο με ψυχοκοινωνική αναπηρία		παράφρων, τρελός, μανιακός, ψυχικά διαταραγμένος, συναισθηματικά διαταραγμένος ψυχικά άρρωστος
	κωφός άτομο/α που είναι κωφό/α βαρήκοος άτομο με ακουστική αναπηρία τυφλοκωφός		κουφός, κωφάλαλος, μουγγός

	άτομο με αναπηρία λόγου άτομο που χρησιμοποιεί συσκευή επικοινωνίας άτομο που χρησιμοποιεί εναλλακτική μέθοδο επικοινωνίας		άλαλος, δεν μπορεί να μιλήσει
	τυφλός, άτομο που είναι τυφλό, άτομο με οπτική αναπηρία		αόμματος, στραβός
	άτομο με κινητική αναπηρία άτομο με αναπηρία στα άνω άκρα άτομο με αναπηρία στα κάτω άκρα		σακάτης, κουτσός, παράλυτος, κουλός
	χρήστης/τρια αναπηρικού αμαξιδίου, άτομο που χρησιμοποιεί αναπηρικό αμαξίδιο		καθηλωμένος/η σε αναπηρικό καροτσάκι
	άτομο με σύνδρομο down		άτομο με ειδικές ανάγκες μογγόλος
	άτομο που έχει λέπρα		λεπρός
	άτομο με μικρό ανάστημα μικρό άτομο άτομο με αχονδροπλασία (αν ανήκει σε αυτή την κατηγορία)		νάνος

[Πηγή: Disability-inclusive language guidelines,

Available at:

<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>